

Flerkulturelt barnevern:

Negativ sosial kontroll i flerkulturelle familier – barnevernsarbeideres
perspektiv

Oda Digernes Kvithyll – kandidatnummer: 10011

MSARB Master i Sosialt arbeid.

Fakultetet for Samfunns- og utdanningsvitenskap, Institutt for
sosialt arbeid.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

Sammendrag

Hensikten med denne oppgaven var å se på hvilket fokus barneverntjenesten har på negativ sosial kontroll i flerkulturelle familier. Videre ville jeg se på hvilke erfaringer saksbehandlere på flerkulturelt team har gjort seg opp ved å jobbe med familier hvor det utøves negativ sosial kontroll, samt se hvilke erfaringer saksbehandlere på en barneverntjeneste hvor det ikke er inndelt i flerkulturelt team har gjort seg. Det er brukt semi-strukturerte intervjuer i en kvalitativ metode, og det er blitt intervjuet til sammen 10 informanter fra to ulike barneverntjenester i Norge. Den ene barneverntjenesten har et flerkulturelt team hvor de kun jobber med flerkulturelle familier, og den andre tjenesten er en mindre tjeneste, hvor de ikke er inndelt i et eget flerkulturelt team.

Informantene opplyser at de bruker tolk i møter med flerkulturelle familier. Informantene har både positive og negative opplevelser ved å bruke tolk med flerkulturelle familier.

Informantene opplyser at de ikke har fått opplæring i hvordan de skal bruke tolk, verken på skolen eller i jobbsammenheng.

Videre viser undersøkelsen at det er fokus på negativ sosial kontroll ved barneverntjenesten med det flerkulturelle teamet. De har mye kunnskap om tema, men de uttrykker likevel et ønske om ytterligere kompetanse. Ved den andre tjenesten er fokuset opp til den enkelte ansatte, da det ikke er fokus på flerkulturell kompetanseheving i tjenesten. Det er opp til hver enkelt å lese seg opp på kultursensitivitet og flerkulturell kompetanse. Det er behov for en mer strukturert, systematisk og lik kompetanseheving ved barneverntjenestene, slik at man får lik oppfølging uansett hvor man bor.

Nøkkelord: Flerkulturelt, barnevern, kultursensitivitet, negativ sosial kontroll, krysskulturell

Abstract

The purpose of my research was to see what focus the Norwegian child welfare service have got on negative social control in multicultural families. Furthermore, I wanted to look at what experiences caseworkers on multicultural team have gained by working with families where negative social control is exercised, as well as which experiences caseworkers on a child welfare service where it is not divided into multicultural team have made. Semi-structured interviews have been used in a qualitative method, and a total of 10 informants from two different child welfare services in Norway have been interviewed. One child welfare service has a multicultural team where they work only with multicultural families, and the other service is a smaller service where they are not divided into a separate multicultural team.

The informants state that they use interpreters in meetings with multicultural families. The informants have both positive and negative experiences using interpreters with multicultural families. The informants state that they have not been trained in how to use an interpreter, either at school or in a job context.

Furthermore, the survey shows that there is a focus on negative social control in the child welfare service with the multicultural team. They have a lot of knowledge about the topic, but they still express a desire for further expertise. In the second service, the focus is on the individual employees, as there is no focus on bettering multicultural knowledge in the service. It is up to each individual to read up on cultural sensitivity and multicultural knowledge. There is a need for a more structured, systematic and equal competence enhancement in child welfare services, so that families receive equal follow-up wherever they live in Norway.

Keywords: Multicultural, child welfare service, culture sensitivity, negative social control, cross cultural

Forord

Dette er min avsluttende oppgave ved masterstudiet i Sosialt arbeid ved NTNU. Det har vært en lang og utfordrende prosess men også interessant og lærerik. Jeg var lenge usikker på hva jeg ønsket å skrive om og var innom mange andre tema før jeg til slutt endte opp med å velge nettopp dette som denne oppgaven handler om. Grunnen til det er at når jeg startet å jobbe i barneverntjenesten, jobbet jeg utelukkende med flerkulturelle familier, noe jeg fant veldig interessant og givende, men også utfordrende. Etter hvert dukket det opp flere interessante problemstillinger jeg ønsket å finne ut mer om, og negativ sosial kontroll var altså en av dem.

Jeg ønsker å rette en stor takk til mine informanter for gode samtaler, og for god innsikt i hvordan de jobber sammen og samarbeider med flerkulturelle familier.

Jeg ønsker også å takke min veileder, Riina Kiik, for hennes tålmodighet og hjelp. Videre vil jeg takke min mor, som er bibliotekar. Hun har vært til stor hjelp i prosessen med å finne god, relevant litteratur og har hele tiden hatt trua på at jeg ville komme i havn med dette prosjektet.

Til slutt vil jeg si at selv om det på mange måter kan være utfordrende å jobbe med flerkulturelle familier, er det som nevnt også veldig givende å møte så mange flotte mennesker, som selv om de kan være i en vanskelig livssituasjon, klarer å beholde både livsmotet og verdigheten.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Abstract	3
Forord	4
KAPITTEL 1. INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING	7
1.1 <i>Introduksjon</i>	7
1.2 <i>Problemstilling og avgrensning:</i>	8
1.2.1 <i>Problemstilling</i>	9
1.2.2 <i>Forsknings spørsmål</i>	9
1.3 <i>Oppgavens oppbygging</i>	9
1.4 <i>Begrepsavklaringer</i>	9
1.5 <i>Tidligere forskning og handlingsplaner</i>	11
KAPITTEL 2. TEORETISKE PERSPEKTIVER	14
2.1. <i>Flerkulturelle familier i møte med barneverntjenesten</i>	14
2.1.1. <i>Utfordringer og kulturkompetanse i barnevernet</i>	15
2.2 <i>Kulturbegrepet</i>	17
2.3 <i>Kulturell kompetanse og kommunikasjon</i>	20
2.4 <i>Oppdragerstiler</i>	22
2.4.1 <i>Kulturell kompetanse i barnevernet</i>	22
2.5 <i>Å leve med krysskultur</i>	23
2.5.1 <i>Begrepet akkulturasjon</i>	24
2.6 <i>Rettslig rammeverk</i>	25
2.6.1 <i>Kompetanseteamet og deres mandat</i>	25
2.7 <i>Kommunikasjon og bruk av tolk i dialog med fremmedkulturelle</i>	26
2.8 <i>Sosial kontroll</i>	29
2.8.1 <i>Negativ/sterk/ekstrem sosial kontroll</i>	29
2.8.2 <i>Uformell og formell sosial kontroll</i>	35
2.8.3 <i>Kollektivism versus individualisme – oppdragelse</i>	35
2.9 <i>Erfaringer i barnevernet</i>	36
2.9.1 <i>Utfallet av undersøkelser</i>	38
2.9.2 <i>Kunnskap, kompetanse og samarbeid i barnevernet</i>	38
KAPITTEL 3. METODE	39
3.1 <i>Valg av metode</i>	39
3.2 <i>Forskningsetiske retningslinjer</i>	40
3.3 <i>Utvelgelse av litteratur og kildekritikk</i>	42
3.4 <i>Forforståelse og forskerrollen</i>	43
3.5 <i>Datainnsamling og analysearbeidet</i>	43
3.5.1 <i>Datainnsamling - Rekruttering av informanter</i>	43
3.5.2 <i>Grounded theory som et analyseverktøy - koding</i>	45
3.5.3 <i>Fenomenologi</i>	46
3.5.4 <i>Min analyse</i>	46
3.6 <i>Reliabilitet og validitet</i>	48
3.7 <i>Oppsummering</i>	49
KAPITTEL 4. PRESENTASJON AV EMPIRI – Funn og drøfting	49
4.1 <i>Utdanning, erfaring og flerkulturell kompetanse</i>	50
4.2 <i>Om samarbeid og relasjonsbygging</i>	53
4.3 <i>Bruk av tolk</i>	56
4.4 <i>Frykt for barnevernet, og andre utfordringer i møte med flerkulturelle familier</i>	60

4.5 Negativ sosial kontroll	63
KAPITTEL 5 OPPSUMMERING OG AVSLUTNING	77
5.1 Anbefalinger til videre forskning	79
LITTERATUR	80
VEDLEGG	87
Vedlegg 1. Informasjon om forskningsprosjektet	87
Vedlegg 2. Intervjuguide	89

KAPITTEL 1. INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING

1.1 Introduksjon

Jeg er utdannet sosionom og jobber som saksbehandler i barneverntjenesten. Jeg møter mange familier med ulike problemstillinger og har for det meste jobbet med flerkulturelle familier. Jeg har ved noen tilfeller jobbet med ungdom og barn som har blitt utsatt for sterk sosial kontroll. Årsaken til at jeg ønsker å skrive om hvordan barneverntjenesten jobber med flerkulturelle familier hvor det utøves negativ sosial kontroll, er fordi jeg ønsker å se hvilken kompetanse saksbehandlerne har om temaet, og finne ut hvordan de avdekker negativ sosial kontroll.

Barn og unge med minoritetsbakgrunn, spesielt førstegenerasjonsinnvandrere, er overrepresentert i den norske barnevernsstatistikken, både når det gjelder hjelpetiltak og omsorgsovertakelse (Paulsen, Thorshaug og Berg, 2014, s. 3). Erfaringer fra interesseorganisasjoner, innvandrerfamilier og tjenesteytere viser at forholdet mellom flerkulturelle familier og barneverntjenesten ofte er konfliktfylt og preget av liten tillit, samarbeidsproblemer og misforståelser (Paulsen, Thorshaug og Berg, 2014, s. 5). Jeg vil ikke gå inn på årsaker til at minoritetsfamilier er overrepresentert i denne statistikken, men ønsker å se på hvordan barnevernet jobber med familier som har en annen kulturbakgrunn enn hva man selv har og hvilken kompetanse og erfaring saksbehandlere i barneverntjenesten har i møte med negativ sosial kontroll i flerkulturelle familier.

Oppmerksomheten rundt negativ sosial kontroll har økt de senere årene, for eksempel gjennom «De skamløse jentene» og som innsatsområde for myndighetene (IMDI, 30.01.20). Sosial kontroll blir negativ når de unges rettigheter brytes og er et alvorlig og dagsaktuelt samfunnsproblem. Negativ sosial kontroll forstås som ulike former for press, trusler, oppsyn og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i samsvar med gruppens eller familiens normer (Det kongelige justis- og beredskapsdepartement, Det kongelige kunnskapsdepartement og Det kongelige barne- og likestillingsdepartement, 2017).

Barnevernet er en viktig instans i arbeidet med ekstrem kontroll, i forhold til både forebygging, hjelpetiltak i familier hvor den unge utsettes for ekstrem kontroll og i forhold til eventuell flytting hjemmefra (Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg & Berg, 2011, s. 65). De som rammes av negativ sosial kontroll kan utvikle alvorlige fysiske og psykiske plager.

Mulighetene til å delta i samfunnet gjennom utdanning, jobb og frivillig engasjement, blir begrenset for flere for de som lever med langvarige belastninger. For at den enkelte skal få oppleve tilhørighet i lokal- og storsamfunnet, er deltakelse på slike områder viktig, samt at det bidrar til å bygge tillit mellom ulike grupper i samfunnet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 11).

Det er viktig å påpeke at negativ sosial kontroll ikke bare er noe som finnes i innvandrerbefolkningen, men forekommer også i andre deler av befolkningen. Samtidig vet vi at det er noen grupper som er spesielt utsatt, og unge som har foreldre fra Midtøsten, Nord-Afrika, Somalia, Sri Lanka, Pakistan og Sør- og Øst-Asia har økt sannsynlighet for å bli utsatt for negativ sosial kontroll (iMDi, 30.01.20). Religion og graden av religion har også stor betydning, men religioner som islam, hinduisme og buddhisme er mest utsatt. I patriarkalske familier der familiens ære er sterkt knyttet til kvinnenens kyskhets, er særlig kvinnene utsatt. Men også gutter og menn kan bli utsatt, for eksempel ved å bli presset til å kontrollere sine søstre (iMDI, 30.01.20).

Forskning viser at det er indikasjoner på at barnevernet har varierende fenomenforståelse og kompetanse i å håndtere saker om æresrelatert vold og ekstrem sosial kontroll (Bredal & Melby, 2018, s. 14), og det ønsker jeg å se nærmere på i denne oppgaven. Jeg vil undersøke om ansatte i barnevernstjenesten gjenkjenner negativ sosial kontroll, hvordan barneverntjenesten jobber med innvandrerfamilier hvor det utøves negativ sosial kontroll, og hvordan barnevernet jobber for å komme i posisjon til disse familiene, som i mange tilfeller er redde for barneverntjenesten. Hvilken kompetanse sitter de ansatte i barnevernet med å jobbe med fremmedkulturelle generelt og med æresrelatert vold og kontroll spesielt? I tillegg ønsker jeg å se på hvilke utfordringer som kan forekomme ved å bruke tolk i kommunikasjon med disse familiene, samt etiske vurderinger som må tas underveis ved tolkebruk.

1.2 Problemstilling og avgrensning:

Jeg synes tema negativ sosial kontroll er spennende, og ønsker å undersøke hvordan barnevernet i Norge jobber med og mot det. Jeg har ikke kapasitet til å intervjuer ansatte ved så mange barneverntjenester at det kan generaliseres til hele landet, men jeg ønsker likevel på generelt grunnlag å finne ut hvordan barnevernet ser på fenomenet negativ sosial kontroll i dag og se nærmere på hvilken kompetanse ansatte i barneverntjenestene har innen dette feltet,

hvilke erfaringer, om noen, de har innenfor dette feltet og hvordan de jobber med slike vanskelige, omfattende og kompliserte saker i dag.

1.2.1 Problemstilling

Hvilket fokus har barneverntjenesten på negativ sosial kontroll i flerkulturelle familier, og kan noe gjøres annerledes?

1.2.2 Forskningsspørsmål

- Hvordan gå fram og møte en familie som er flerkulturell, og ikke-vestilig i en barnevernssak?
- Hvilket fokus er det på kompetanseheving ved de ulike tjenestene?
- Hvilke utfordringer kan forekomme ved bruk av tolk?

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er delt inn i fem hoveddeler, og videre følger tema for de ulike hoveddelene

1. Innledningskapittelet tar for seg tidligere forskning, avgrensning av problemstilling og begrepsavklaringer.
2. Teorikapittelet presenterer ulike teoretiske perspektiver som flerkultur, krysskultur, sosial kontroll og tolkebruk i barnevernet.
3. Metodekapittelet presenter hvordan jeg har gjennomført undersøkelsen og hvordan jeg har innhentet informasjon, samt hvordan jeg har analysert datamaterialet.
4. Presentasjon av empiri – Funn og drøfting, her presenteres mine funn som drøftes opp mot de teoretiske perspektivene jeg har presentert.
5. Oppsummering- og avslutningskapittelet viser konkluderende svar på problemstilling og forskningsspørsmål, samt anbefalinger til videre forskning

1.4 Begrepsavklaringer

Her presenteres noen sentrale begreper brukt i oppgaven, slik de er forstått i oppgaven.

Ved flerkulturell familie, menes minoritetsspråklig, ikke-vestlige familier i denne oppgaven.

Flerkulturell, minoritetsspråklig og krysskulturell brukes om hverandre i denne oppgaven.

Ikke-vestlig: Innen flerkulturelt barnevern vil dette begrepet ha en berettigelse som betegnelse på en gruppe mennesker som kommer fra land og miljøer som atskiller seg vesentlig fra mainstream-Norge. SSBs definisjon av ikke-vestlige land er land i Øst-Europa, Asia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika. Ikke-vestlig er et begrep som ikke automatisk kan gjøres gjeldende i en barnevernsammenheng, da familier fra Øst-Europa neppe vil ha behov for omfattende kultur-tilpasning av eventuelle barnevernstiltak, og høyt utdannede personer fra storbyene i den tredje verden kommer fra miljøer som kan ligne mer på mainstream-Norge enn for eksempel landsmennene fra bygda. Det er viktig at barnevernet ikke ser på familier fra disse landene som en homogen gruppe, men jeg vil for enkelhetens skyld, bruke begrepet ikke-vestlig i denne oppgaven (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007, s. 33).

Negativ sosial kontroll, sterk sosial kontroll og ekstrem sosial kontroll handler om *”ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer”* (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 12). Negativ, sterk og ekstrem kontroll brukes om hverandre i denne oppgaven.

Ære: Begreper som ære og skam står, i samfunn der familie og klan er viktige sosiale institusjoner, gjerne sterkt, og mer moderne nasjonale institusjoner, som politi og rettsvesen, er i mindre fremtredende. Det enkelte individ og den enkelte familie må i stor grad hevde og forsvare sin sosiale og materielle posisjon, og om nødvendig, med fysisk makt (Fosshagen, 2018).

Patriarkalsk familiestruktur handler om at det eksisterer et kjønns- og aldershierarki hvor kvinner er underordnet menn, og yngre underordnet eldre. I et slikt hierarki vil far, eventuelt fars far ha lite å si overfor sin eldre bror. Døtre er nederst på rangstigen og har minst innflytelse, og verdier som verdsettes om døtre, er respekt for sine eldre, underdanighet og lydighet (Bufdir, 08.01.19).

Kollektivism er en innstilling som i motsetning til individualismen stiller opp menneskenes samliv i et større fellesskap som en primær verdi, og som dermed gjør at hensynet til fellesskapets interesse prioriteres over individuelle særinteresser (Tranøy, 31.05.18).

1.5 Tidligere forskning og handlingsplaner

Her følger en oppsummering av forskning og handlingsplaner på temaet negativ sosial kontroll og flerkultur i en barnevernkontekst. Jeg har avgrenset meg til å oppsummere forskning som jeg anser relevant med tanke på et minoritetsperspektiv, krysskultur og oppdragelse i en minoritetskontekst med fokus på negativ sosial kontroll.

Jeg har benyttet meg av sentrale dokumenter rundt denne problematikken og samarbeid mellom barneverntjenesten og minoritetsfamilier, som *Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse 2017-2020*, NOUs (2014), ”*Talking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*”, rapporten ”*Æresrelatert ekstrem kontroll*” (Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg og Berg, 2011) og ”*Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*”, som er en årsrapport fra 2018 og NOVA-rapporten *Sårbarhet og styrke. Barnevernets møte med minoritetsjenter utsatt for vold og sterk kontroll* (2018).

Rapporten *Møter mellom innvandrere og barnevernet – Kunnskapsstatus* (Paulsen, Thorshaug og Berg, 2014) er en del av et prosjekt kalt *Myter eller realiteter? Møter mellom innvandrere og barnevernet*, som ble gjennomført på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og i perioden 2013 – 2016. Den gir en oversikt over forskning og annen relevant litteratur som beskriver møter mellom barnevernet og innvandrere. Rapporten går gjennom forskning på feltet, og denne viser at møtet mellom barnevernet og innvandrerbefolkningen kan være utfordrende for begge parter, noe som ofte tillegges kulturforklaringer. Det burde også fokuseres og forskes mer på andre forklaringer, som minoritetsperspektivet og levekårsperspektivet (Paulsen et.al, 2014, s. 66).

Det har vært noe forskning på hjelpeapparatets arbeid med unge som har vært utsatt for tvangsekteskap og æresrelatert vold, det meste i tilknytning til handlingsplanene (Bredal & Melby, 2018). Rapporten *Æresrelatert ekstrem kontroll - dilemmaer og utfordringer* (Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg og Berg, 2011) har noe data fra barneverntjenestens synspunkt, men hovedfokuset her er rettet mot skolens erfaringer.

Det har over 20 år vært handlingsplaner mot tvangsekteskap i Norge, hvor den første

handlingsplanen ble utgitt av Barne- og familiedepartementet i 1998:” *Handlingsplan mot tvangsekteskap*”. Denne planen omhandlet bekjempelse av tvangsekteskap. Negativ sosial kontroll kom inn i overskriften først når handlingsplanen” *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse*” kom i 2017. Her blir tvangsekteskap sett på som utslag av negativ sosial kontroll (Justis- og beredskapsdepartement, 2017).

Rapporten *Likestilling og minoritetsungdom i Norden* (Lynggaard (red.) 2010) med fokus på sosial kontroll er laget på oppdrag fra Nordisk Ministerråd. Oppdraget har handlet om å kartlegge tilgjengelig kunnskap om forekomsten av sosial kontroll av minoritetsungdom, dets omfang, uttryksformer og implikasjoner for jenter, gutter og familier i Norden i et likestillingsperspektiv. Rapporten er en sammenfatting av forskning på sosial kontroll av unge i Nordiske land, og fokuset har vært på *uformell* sosial kontroll, det vil si en «[...] *samhandling mellom mennesker som viser hva vi synes om hverandre og hverandres handlinger*» (Lynggaard (red.) 2010, s. 16). Det ble gjennomført intervjuer med både fagpersoner og ungdommer. Fellestrekk viste streng overvåking av særlig jenters handlinger for å sikre deres ærbarhet før ekteskapet. Forskningen viste også at graden av tvangsekteskap ikke var særlig utbredt, men at det var store variasjoner mellom gruppene. Ryktespredning fungerer som en kontrollmekanisme av kvinners seksualitet generelt men ser ut til å spille en langt mer ødeleggende og begrensende rolle for unge kvinner i minoritetsmiljøer (Lynggaard (red.) 2010, s. 44). Studiene viste at en kvinnes ærbarhet er viktig for familiens anseelse og oppfattes som et kollektivt anliggende. Gjennomgående for disse ungdommene er at de har en sterk lojalitetsfølelse for foreldrene og en forståelse for at det er viktig å ivareta familiens omdømme.

Rapporten *Æresrelatert ekstrem kontroll* (Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg & Berg, 2011), ble produsert etter oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (iMDi) og sammenfatter funn fra prosjektet «Hvordan se og bistå unge som er utsatt for æresrelatert ekstrem kontroll», hvor hovedmålsettingen var å frembringe mer kunnskap om temaet æresrelatert *ekstrem* kontroll og komme fram til anbefalinger og tiltak som kan settes i verk for å hjelpe unge som blir utsatt for dette (Paulsen, et.al., 2011). Ved å benytte seg av både kvantitativt og kvalitativt innsamlet datamateriale fra en rekke offentlige instanser i tillegg til intervju med utsatte, minoritetsrådgivere, skoleansatte mfl., fant de ut at æresrelatert ekstrem kontroll kan få ulike utslag av ulik alvorlighetsgrad og ulike konsekvenser for de involverte.

For noen er dette en periode som går over etter en form for konfliktløsning og dialog, mens for andre kan det ende i tvangsekteskap og utstrakt bruk av vold og trakassering (Paulsen, et.al., 2011, s. 7). Rapporten kom frem til at kompetanse hos ansatte i skole, godt samarbeid mellom hjem og skole, god informasjonsflyt mellom etatene og formalisert og godt tverrfaglig samarbeid og tydelig ansvarsfordeling er noe som er avgjørende for å forebygge og avdekke ekstrem sosial kontroll. I tillegg er det viktig at de unge får god informasjon om hvilken hjelp de kan få og hvem de kan snakke med.

NOVA-rapporten *Sårbarhet og styrke. Barnevernets møte med minoritetsjenter utsatt for vold og sterk kontroll* (Bredal og Melby, 2018), ble skrevet på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet (BLD), som ønsket forskningsbasert kunnskap om barnevernets arbeid med tenåringsjenter utsatt for vold og/eller streng kontroll i innvandrerfamilier. Dette prosjektet belyser saken fra både jentenes og barnevernets perspektiv og analysen er basert på både individuelle intervjuer og gruppeintervjuer. Kvinnene som ble intervjuet har ulik bakgrunn og ulik botid i Norge og de kommer fra ulike sosioøkonomiske miljø. Fellestrekk er at alle har vokst opp i en patriarkalsk familiestruktur med et strengt kjønns- og generasjonshierarki, der det forventes lydighet av foreldrene og særlig for jenter (Bredal & Melby, 2018, s. 7). De fleste av de intervjuede hadde vært utsatt for fysisk vold og alle hadde vært utsatt for psykisk vold, for eksempel i form av seksualiserte skjellsord som hore (Bredal & Melby, s. 7). Kvinnene forteller om betydelige psykiske helseplager som følge av vold og overgrep. Barnevernets erfaringer er at kontrollen kan utøves av flere enn foreldrene, både brødre eller andre slektninger i utlandet kan være involverte.

Haugen, Paulsen og Berg (2012) har skrevet en rapport som sammenfatter resultatene av en brukerundersøkelse blant barn og deres familier som har mottatt hjelp fra barneverntjenesten i Trondheim kommune. Oppsummert viser rapporten at de fleste brukerne har både negative og positive erfaringer i møtet med barnevernet, men det er de med tiltak i hjemmet som er gjennomgående mest fornøyd. Mange som i utgangspunktet var skeptisk til barnevernet, ser etter hvert at tiltakene som ble iverksatt har vært nyttige. Brukerne beskriver at «en god saksbehandler» er noen som er tilgjengelig, som lytter, setter seg inn i andres situasjon, samt som forsøker å hjelpe. Begreper som empati, medmenneskelighet og respekt går igjen (Haugen, Paulsen & Berg, 2012, s. 62).

KAPITTEL 2. TEORETISKE PERSPEKTIVER

Denne oppgaven har barnevernsansatte sine opplevelser, utfordringer og erfaringer i møte med flerkulturelle familier som har kommet i barnevernets søkelys, som fokus. Dette setter noen premisser for hvilket kunnskapssyn eller teoretiske perspektiver jeg som forsker velger å bruke i oppgaven og som jeg mener belyser oppgavens funn. Teoridelen er ment å belyse problemstillingen og inkluderer temaer jeg mener er sentrale. Mitt fokus for denne oppgaven er å se på hvordan og i hvilken grad barneverntjenesten jobber mot og med negativ sosial kontroll.

Teorikapittelet er delt i to, der den første delen tar for seg teori om kultursensitivitet og kulturforståelse, om barnevernets oppgaver og kulturkompetanse i forhold til innvandrerfamilier. Dette vil hjelpe til i analysen av hvordan de barnevernsansatte forholder seg i møte med disse familiene og ved mistanke om negativ sosial kontroll. I den andre delen av teorikapittelet vil jeg se nærmere på begrepet negativ sosial kontroll, teori om oppdragelse, kollektivistisk og individualistisk oppdragelsesstil, patriarkalsk familiestruktur, æresbegrepet, kommunikasjon og bruk av tolk. Dette fordi det vil forklare noen av utfordringene barnevernsansatte vil stå ovenfor i møte med fremmedkulturelle familier, som ofte har en annen oppdragerstil enn hva vi har i Norge, samt de berørte familienes holdning til barnevernet. Til slutt vil jeg få fram de viktigste lovene barneverntjenesten har å forholde seg til, for å se hva disse familiene og barna har rett på av hjelp, for å sikre barnets beste og for å sikre familienes rettsikkerhet. Ifølge Nilssen (2012) er teori et analytisk og fortolkende rammeverk, som vil hjelpe forskeren til å forstå og forklare betydningen av det innsamlede analyse materialet. Teori gir mening til kvalitative data (Nilssen, 2012).

2.1. Flerkulturelle familier i møte med barneverntjenesten

Kunnskapen om minoritetsfamiliers møter med barneverntjenesten har økt betydelig de siste årene. I 2007 ble det laget en kunnskapsoversikt vedrørende flerkulturelt barnevern: *Flerkulturelt barnevern - en kunnskapsoversikt* (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007). Prosjektet kom som oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, med formål å styrke den flerkulturelle kompetansen i barneverntjenesten. NTNU Samfunnsforskning ga ut rapporten *Møter mellom innvandrere og barnevernet* (Paulsen, Thorshaug & Berg, 2014) som var en del av et større forskningsprosjekt på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Prosjektet gikk ut på å videreutvikle og forbedre

arbeidet med barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn, herunder at minoritetsperspektivet blir integrert i barnevernets tjenester i større grad.

Barn og unge med minoritetsbakgrunn er overrepresentert i Norges barnevernsstatistikk, både når det gjelder hjelpetiltak og omsorgsovertakelser (Paulsen, Thorshaug og Berg, 2014, s. 3). Denne oppgaven vil ikke gå inn på årsaker til dette, men dette er viktig bakgrunnskunnskap og ha for å forstå hvorfor det er viktig med god kulturkompetanse i barnevernstjenesten, og for å gjenkjenne symptomer på utfordringer de ulike familiene kan ha, ikke bare når det gjelder negativ sosial kontroll.

2.1.1. utfordringer og kulturkompetanse i barnevernet

Paulsen, Thorshaug og Berg (2014) gir en oversikt over forskning og annen relevant litteratur som beskriver møter mellom innvandrere og barnevern gjennom en kunnskapsstatus. I flere år har møtet mellom innvandrere og barnevernet vært et faglig og politisk hett tema.

Undersøkelser viser at mange saksbehandlere i barnevernet opplever at det er utfordrende eller problematisk å jobbe med familier med minoritetsbakgrunn (Paulsen et.al 2014, s. 5).

Erfaringer fra både interesseorganisasjoner, tjenesteytere og innvandrerfamilier sier at forholdet mellom minoritetspråklige familier og barneverntjenesten ofte er fylt med konflikter og preget av misforståelse, mistillit og samarbeidsproblemer. Det er enighet om at kompetanseheving i barnevernet er nødvendig. I 2008 ble videreutdanningen «Barnevern i et minoritetsperspektiv» opprettet, og fra 1982 og frem til i dag har Bufdir identifisert 24 ulike dokumenter i form av Stortingsmeldinger, Offentlige Utredninger, Endringer i barnevernsloven, Barnevernsreformer, rapporter fra ulike utvalg og andre utredninger, som alle fremhever betydningen av kompetanse og viktigheten av mer kompetanse i barnevernstjenesten (Røsdal, Nesje og Aamodt 2017, s. 13).

Nylig er det sendt ut et høringsnotat fra Bufdir om kompetanse i barnevernet, blant annet som en konsekvens av de utfordringer barnevernet har stått ovenfor de siste årene, som for eksempel påstått brudd på Norges internasjonale menneskerettslige forpliktelser. Tilsyn med barnevernet tyder på at enkelte kommuner i tillegg til det statlige barnevernet sliter med å tilby gode nok tjenester til de familiene som trenger hjelp (Høringsnotat, 2020). Norske myndigheter mener det derfor er behov for å styrke kvaliteten i barnevernet, med blant annet å foreslå at alle ansatte i barnevernet har utdanning på masternivå. Flere ansatte sier de selv

ikke har nok kompetanse til de mest grunnleggende oppgavene i barnevernet. En undersøkelse foretatt av NIFU viste at hele 66 prosent av de spurte i liten eller noen grad har kompetanse til å vurdere omsorg hos foreldre med en annen kulturell, sosial eller erfaringsmessig bakgrunn (Høringsnotat, 2020, s. 8). I tillegg til mulig manglende kompetanse er også mangel på kapasitet og ressurser samt høy turnover en årsak til svikt i tjenestene. I to undersøkelser fra 2017 og 2019 oppga de ansatte at mangel på ressurser var den viktigste årsaken til manglene i tjenestetilbudet. En av fem slutter i løpet av året, særlig i små barneverntjenester, og de ansatte mener at for stor arbeidsbelastning og dårlig lønn er de viktigste årsakene til det (Høringsnotat, 2020, s. 8).

Norsk innvandrersforum gjennomførte i 2013 prosjektet «Dialogmøter mellom barnevernet og etniske minoriteter». Målet med prosjektet var å informere om barnevernet og finne ut hva som hemmer og hva fremmer et godt samarbeid mellom barnevernet og brukere i fra minoritetsgrupper. Språk og kommunikasjonsproblemer kan være en barriere, men også felles referanserammer, ulike måter og forstå kjønnsroller og relasjoner mellom generasjoner, samt manglende kunnskap og informasjon om innvandreres kulturelle bakgrunn.

Det ble gjennomført dialogmøter i fem av Oslos bydeler, som ble valgt fordi de har et høyt antall barn med minoritetsbakgrunn. Barnevernstjenesten var med på møtene for å informere om deres arbeid generelt og i bydelene spesielt, minoritetsbefolkningen i bydelen ble invitert og kunne stille spørsmål til barnevernet og komme med forslag til endringer (Norsk innvandrersforum, 2013). For å ta et eksempel, rapporterte bydelen Stovner at 78 prosent av deres 448 bekymringsmeldinger i 2012 gjaldt barn med minoritetsbakgrunn. 128 av meldingene gjaldt vold i hjemmet, 128 omsorgssituasjonen til barnet, 38 som følge av rusmisbruk og 19 skyldtes psykiske problemer. Videre informerte barnevernet om at 80 prosent av tiltakene er frivillige hjelpetiltak i hjemmet der det vanligste er råd og veiledning. Videre fortalte barnevernet om utfordringer i møte med minoritetsfamilier:

- *Bruk av tolk, Barnevernet er redd for at mye informasjon går tapt i oversettelsen.*
- *Frykt for barnevernet. Oppstår som følge av rykter og historier i mediene om omsorgsovertakelse, og er vanskelig å motarbeide. Barnevernet jobber mye med å forklare familiene hva barnevernet er.*
- *Rekruttering av fosterhjem med minoritetsbakgrunn (Norsk Innvandrersforum, 2013, s.10).*

Barnevernet i Stovner mener det er nødvendig med mer kulturell forståelse for å oppnå et bedre samarbeid, men påpeker at det ikke bare handler om kultur. Brukerne er enkeltindivider med ulike erfaringer og behov. Informasjon er nødvendig for å oppnå dette, helst fra ressurspersoner som har positive erfaringer.

2.2 Kulturbegrepet

I nyere forskning på sosialt arbeid, blir det fremhevet at en av de største utfordringene en sosialarbeider vil stå ovenfor i fremtiden, er møte med etniske minoritetsgrupper. Dette temaet har også blitt mer aktuelt i Norge da vi ser en stadig økende innvandring de siste årene også her. Det er myndighetene som legger premissene for innvandringspolitikken, men det er sosial- og barneverntjenesten som først og fremst møter de nye innbyggerne med de behovene for hjelp de kan ha, både når det gjelder økonomisk og praktisk hjelp, eller hjelp til personlige og familiære problemer (Hagen og Quereshi, 1996).

Dette kan være svært utfordrende og setter store krav til sosialarbeiderens evne til å forstå de de som trenger hjelp sin situasjon, deres oppfatninger av hva som er problemet og hvordan det kan løses, samtidig som de skal formidle norske lover og normer slik at det aksepteres av den andre part (Hagen og Quereshi, 1996).

Årsakene til disse utfordringene har ofte blitt kalt kulturelle og løsningen har vært kulturkompetanse og kultursensitivitet (Berg, Paulsen, Midjo, Haugen, Garvik & Tøssebro, 2017). Norsk og svensk forskning på sosialt arbeid med etniske minoriteter har vist at sosiale problemer i Norden ofte forstås med utgangspunkt i kulturelle forskjeller (Rugkåsa, 2018). Dette står i kontrast til for eksempel Storbritannia og USA der sosiale problemer i større grad relateres til ujevne maktrelasjoner og etniske minoriteters ofte underordnede eller marginaliserte posisjoner i samfunnet. Der har en i langt større grad enn i Norge blant annet vært opptatt av hvordan fattigdom, diskriminering og rasisme former sosiale problemer.

Men hva er egentlig kultur og kultursensitivitet? For å ta kulturbegrepet først, kan man ta utgangspunkt i Thomas Hylland Eriksen sin definisjon i sin bok *Flerkulturell forståelse* (1997): *Kultur er det som gjør kommunikasjon mulig* (s. 44). Man har noen felles referanser når man kommuniserer med hverandre, som felles språk, forestillinger, erfaringer, normer og verdier. Selv om vi kan være individuelt forskjellige, har vi noe felles som gjør at det blir

enklere og kommunisere. Eriksen (1997) diskuterer videre to ulike synspunkter på kultur, der den ene retningen forklarer kultur med de skikker, verdier og væremåter vi har i dag og som vi har blitt tillært fra generasjon til generasjon. Her er kultur noe som er lært. Den andre retningen definerer kultur ut i fra nåtiden, og gjør at kommunikasjon og gjensidig forståelse er mulig her og nå. En kan kalle disse to retningene for henholdsvis det *essensialistiske* kultursyn og det *relativistiske* kultursyn. Den førstnevnte retningen kan en beskrive med ordene «røtter og skjebne» og den andre retningen handler om «impuls og valg». Altså dersom kultur forstås som en overlevert tradisjon, har vi mye til felles med våre forfedre. Dersom kultur dreier seg om behovet for gjensidig kommunikasjon her og nå, kan det bety at etniske nordmenn og pakistanere i Oslo har mer til felles enn de har med forfedrene sine (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007, s. 34).

Dersom man bruker det *essensialistiske* kultursynet i samhandling med minoritetsfamilier, vil de bli vurdert i lys av deres kultur fra hjemlandet. En vil vurdere ut i fra beskrivelsene av de etniske gruppene, og forholde seg til minoritetsfamiliene med utgangspunkt i de kunnskapene. Ifølge dette synet på kultur, kan faktorer som klasse, kjønn, inntekt, bomiljø, alder og utdanning lett bli oversett. Den andre retningen, der man har et *relativistisk* kultursyn, vurderer man saker ut i fra nåtidens kultur. Kultur blir med dette synet, påvirket av impulser og valg. Barnevernsarbeideren skal med dette perspektivet, vurdere minoritetsfamilien ut i fra deres aktuelle utfordringer og ikke deres bakgrunn. For barnevernsarbeidere som ønsker å arbeide kulturkompetent, er det nyttig å være oppmerksom på de to motstilte kulturbegrepene. Hvordan man definerer kultur kan med andre ord gi ulike innfallsvinkler til flerkulturelt barnevern, og vil kunne ha stor betydning for hvordan ansatte i barnevernet definerer problemer og identifiserer løsninger (Berg, Thorshaug & Svendsen, 2010, s. 26).

Skytte (2008) beskriver tre perspektiver på kulturforståelse. Det er *evolusjonistisk*, *relativistisk* og *kontekstuell* kulturforståelse. Innenfor den evolusjonistiske kulturforståelsen ses den kulturelle og samfunnsmessige utviklingen som at den hele tiden går fremover og at den har nådd sitt foreløpige høydepunkt i vestlige land (Skytte, 2008, s. 21). Denne forståelsen rangerer noen mennesker høyere oppe i utviklingshierarkiet, og de har dermed en høyere samfunnsutvikling enn mennesker lenger nede på utviklingsstigen. Det er flere land i Europa som har denne holdningen til minoritetsgrupper i deres eget land. Et eksempel på en minoritetsgruppe som har blitt diskriminert av den norske staten, er de norske samene (Skytte,

2008). Gjennom et slikt syn ser en også på det å vokse opp i Norge som etnisk nordmann, som den mest utviklende og verdifulle måten å vokse opp på.

En *relativistisk* kulturforståelse vurderer ikke samfunnsutviklingen slik som den evolusjonistiske forståelsen. Istedenfor bygger den på en oppfatning om at alle kulturer har sine egne unike historier og indre logikker, og at en ikke kan generalisere en kulturell utvikling (Skytte, 2008, s. 23). Innenfor den relativistiske kulturforståelsen finner vi den essensialistiske kulturforståelsen, som ser på kultur som avgrensede, lukkede universer med sine verdier og tradisjoner som blir ført videre til neste generasjon. De forestillingene som dette synet står for, har en tendens til å betrakte kultur som homogen og de individer som er en del av denne kulturen, blir oppfattet som gjennomsnittsrepresentant for sin spesifikke kultur.

Kulturrelativismen har i stor grad mistet betydning i kultur- og samfunnsforskningen, dette på grunn av at det ikke lenger lar seg gjøre å etablere presise grenser mellom forskjellige kulturer. Kulturrelativismen vil tvert imot fungere som en tvangstrøye, som fastholder mennesker i spesifikke kulturelle mønstre, verdier og normer på bakgrunn av deres geografiske og nasjonale bakgrunn. Til tross for dette kan det være lett å ha en kulturrelativistisk tankegang innenfor sosialt arbeid med barnefamilier. Sviktende omsorgskompetanse kan lett bli forklart med kulturelle eller religiøse kjerneverdier i miljøet til klienten. Man har lett for å kategorisere mennesker i grupper og vi vil lettere kunne forklare atferden til mennesker vi anser oss for å være i gruppe med. Dette er mennesker vi kan identifisere oss med, i motsetning til de vi ikke definerer oss i gruppe med, som vi kan ha en tendens til å egenskapsforklare atferden til (Skytte, 2008, s. 24). Minoritetsforelderen blir med dette synet en representant for sin kultur, heller enn et eget individ. Dette kan være problematisk fordi det kan føre til at sosialarbeideren fokuserer på familiens kultur i stedet for deres utsatte sosiale situasjon (Skytte, 2008, s. 24).

Ifølge den *kontekstuelle* kulturforståelsen, så skiller de kulturelle trekkene som får betydning for etnisitet, ulike grupper fra hverandre. Dette gjør menneskene selv ved å bruke disse trekkene som tegn på forskjeller dem i mellom. De etniske forskjellene forstås ikke som objektive, men subjektive og folk her er overbevist om at de subjektive forskjellene eksisterer. Det dannes da grupper ut i fra dette, og dersom de involverte for eksempel mener at religion er viktigere enn hudfarge, så vil de etniske grensene følge grensene mellom for eksempel

kristendom og islam, mens dersom de mener hudfarge er viktigst, vil de svarte og hvite kristne befinne seg på hver side av den etniske grensen (Eriksen i Skytte, 2008, s. 25). Det som kjennetegner kontekstuell kulturforståelse, er at det som oppfattes som «spesifikke kulturtrekk» ved noen som har kommet til Norge som innvandrere, ikke nødvendigvis er et spesifikt kulturtrekk. Dette kan ha utviklet seg og kommer stadig til å utvikle seg i samspill med det konkrete lokalsamfunnet som personen inngår i (Skytte, 2008, s. 25).

2.3 Kulturell kompetanse og kommunikasjon

I sosialt arbeid med etniske minoriteter er det en forståelse av at det er viktig å tilegne seg kunnskap om forskjellige gruppers kulturelle verdier, normer og praksiser for å øke sin kompetanse som sosialarbeider. Dette kalles gjerne kulturkompetanse eller kultursensitivitet (Rugkåsa, 2018). *Kulturkompetanse* dreier seg om å tilegne seg faktakunnskap om andres kulturelle tradisjoner, mens *kultursensitivitet* handler mer om hvordan en på bakgrunn av sin kulturelle kunnskap skal kommunisere og samhandle med klienter med en annen kulturell bakgrunn (Rugkåsa, 2018). Manglende kultursensitivitet fra barnevernet blir ofte presentert som forklaring på at det oppstår konflikter mellom barnevernet og innvandremiljøene (Berg, Paulsen, Midjo, Haugen, Garvik & Tøssebro, 2017, s. 2). Med større kunnskap om «de andres» verdier og normer vil man kunne arbeide bedre med tradisjoner, religion, kommunikasjonsformer, kjønnsrollemønstre eller oppdragelsesstrategier.

I barnevernfaglige sammenhenger har mye av premisset for diskusjonen vært at konfliktene mellom barnevern og minoritetsfamilier, gjerne handler om kulturforskjeller. Den forskningsbaserte kunnskapen på temaet har fram til nylig vært ganske begrenset, noe som gjør feltet utsatt for «synsing». Dette er noe av bakgrunnen for at Bufdir ønsker mer forskningsbasert kunnskap om temaet. I rapporten *Myter og realiteter. Innvandreres møter med barnevernet (2017)* gjennomført på oppdrag fra Bufdir, konkluderes det med at barnevernets utfordringer i møte med en stadig mer sammensatt befolkning, handler om mye mer enn kultur, men også informasjonsmessige, språklige og relasjonelle faktorer (Berg, Paulsen, Midjo, Haugen, Garvik & Tøssebro, 2017, s. 116).

I forslag til ny barnevernlov (NOU 2016: 16, s. 16) **understrekes** det at kultursensitivitet er viktig i barnevernet, men samtidig advares det mot at barnevernet inntar en kulturel relativistisk tilnærming i den forstand at det opereres med ulik standard for hva som er god omsorg for

barn, basert på familiens kulturelle bakgrunn. Utvalget viser til at barnevernstjenesten skal sikre barns rett til omsorg og beskyttelse for alle barn uavhengig av familiens språklige, religiøse og kulturelle bakgrunn, og i tilfeller der bakgrunnen kommer i konflikt med barnets rett til forsvarlig omsorg og beskyttelse, må hensynet til kultur, religion og annen bakgrunn vike (NOU 2016: 16, s. 6 kap. 3.6.4).). I 2019 kom det et nytt høringsnotat til ny barnevernlov hvor dette følges opp (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019).

Rugkåsa (2018) problematiserer dette og spør om dette betyr at det kan bli for mye kultursensitivitet og om det går en grense? Hvordan, og av hvem skal disse grensene i så fall defineres, og betyr det at kultursensitiviteten blir vilkårlig avhengig av hvorvidt den enkelte barnevernsarbeideren velger å ta hensyn til kulturelle forhold eller ikke? Rugkåsa mener at i NOU'en legger begrepet kultursensitivitet føringer for hvordan barnevernet skal forholde seg til etniske minoriteter, altså «de andre», og problematiserer og tydeliggjør i mindre grad bevissthet om og betydningen av majoritetens kultur og hvordan denne påvirker samhandlingen. Rugkåsa viser til internasjonal forskning der det i større grad enn i Norge, rettes kritikk mot kulturkompetansediskurser i sosialt arbeid, det vil si at det er «kultur» som skal være utgangspunkt for å forstå og behandle sosiale problemer. Den internasjonale kritikken legger vekt på at kulturkompetanse er et begrep som er vanskelig å definere, og at det blir et teknisk begrep og at det i det ligger en underliggende antagelse om at finnes en målbar kulturell kunnskap om «de andre», som kan gjøre minoriteter forståelig for majoriteten (Rugkåsa, 2018). Videre hevder kritikerne at kulturkompetansediskurser er foreldet og er basert på essensialistisk og statisk forståelse av kultur, noe som gjør at man ser på andre mennesker som objekter og ikke som personer med særskilte og individuelle utfordringer og behov. Man legger mer vekt på gruppetilhørighet og gruppekarakteristikk enn på individuell identitet (Rugkåsa, 2018). Videre hevdes det at kulturkompetansediskurser sjelden forholder seg til maktforskjeller, og derfor usynliggjør hvordan strukturelle og institusjonelle maktrelasjoner påvirker både klientenes liv og sosialfaglig praksis, som for eksempel diskriminering gjennom etnisitet, kjønn og klasse. For eksempel som at innvandrere møter på flere barrierer i arbeidslivet eller på boligmarkedet enn etnisk norske borgere (Rugkåsa, 2018).

Et annet aspekt Rugkåsa (2018) påpeker, er at den sterke vektleggingen av kulturkompetanse og kulturforskjeller, gjør at mange sosialarbeidere ikke føler seg sosialfaglige kompetente nok

til å arbeide med etniske minoriteter og derfor blir usikre og handlingslammet. Å utvikle god kjennskap til klientenes kultur er bra, men problemet oppstår dersom man tror at generell kunnskap om en gitt kultur gjør at vi tror vi vet noe om enkeltmennesker og deres behov.

Både innvandrer miljøene og ansatte i barnevernet gir uttrykk for at møtet mellom barnevern og innvandrere kan gi særlige utfordringer. I rapporten nevnt over (Berg, et al., 2017) stilles det spørsmål om hva disse utfordringene består i og hvordan de skal kunne forklares og forstås. Hva handler om kulturelle forskjeller og hva handler om språkproblemer? Og hva kan ha bakgrunn i migrasjonshistorie og selve minoritetstilværelsen i Norge? Ofte er det kulturbegrepet som brukes til å forklare ulikhet og marginalisering uten at «kultur» problematiseres. Og hvordan man fortolker en situasjon har betydning for praksis, og dersom det er slik at utfordringer i barnevernet hovedsakelig blir forstått som kulturforskjeller, kan dette stenge for andre fortolkninger og mulige løsninger (Berg, Paulsen, Midjo, Haugen, Garvik & Tøssebro, 2017, s. 2). Ofte kan det også være språklige og kommunikative utfordringer som ligger bak.

2.4 Oppdragerstiler

Det er vanlig å skille mellom en *autoritær* og en *autoritativ* oppdragelse. Den første typen assosieres ofte med lydighet, ordre og ytre disiplin – inkludert fysisk avstraffelse – og den andre med selvstendighet, dialog og indre disiplinering (Bredal & Melby 2018, s. 18). Den autoritære forelder avkrever lydighet uten diskusjon, mens den autoritative forelder legger vekt på å begrunne sin grensesetting og lytte til barnets meninger.

2.4.1 Kulturell kompetanse i barnevernet

De siste årene har møtet mellom barnevern og minoriteter vært et tema i den offentlige debatten. Mange innvandrere kommer fra land hvor de ikke har barnevern, og har ikke kjennskap til slike systemer (Norsk Innvandrerforum, 2013, s. 4). Som nevnt tidligere i oppgaven, er innvandrere og barn av innvandrere overrepresentert i det norske barnevernet, sett i forhold til andelen de utgjør av befolkningen. Innsatsområde 4 i *Handlingsplanen Retten til å bestemme over eget liv* (justis- og beredskapsdepartementet, 2017) handler om å styrke kunnskapen i tjenestetilbudet. Det er mange ansatte i tjenestene som møter utsatte personer, som ikke har nødvendig kompetanse til å kjenne igjen tegn på negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (s. 39).

2.5 Å leve med krysskultur

En del barn og unge som opplever negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, har innvandrerbakgrunn og er krysskulturelle (Bufdir, 2019). Cross Cultural Kids (CCK) er en samlebetegnelse for barn og unge som vokser opp med flere kulturer. På norsk oversettes Cross Cultural Kids til ”Krysskulturelle barn og unge” (Flexid, u.å).

”Krysskulturelle barn er barn og unge som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer i en betydelig del av barndommen” (RVTS øst, u.å).

En slik oppvekst innebærer at de krysskulturelle barna formes av og oppdras etter flere sett med språk, verdier, kommunikasjonsregler og verdenssyn. Noen sett gjelder hjemme, mens andre sett gjelder utenfor hjemmet. Dette bidrar til at de ofte må forholde seg til ulike og motsetningsfulle krav, forventninger og føringer om sosiale normer og oppførsel (RVTS, u.å).

Barn og unge formes av det de opplever. Kulturpendling, kulturmiks og tapsopplevelser blir gjerne en naturlig del av livet, og dermed en del av dem. Identitet og tilhørighet er gjerne sentrale tema i deres liv. Mange med krysskulturell erfaring vil ha tilknytning til alle sine kulturer uten å ha full tilknytning til noen av de (Flexid, u.å). Dermed kan det å ha tilknytning til to eller flere kulturer både være en ressurs og en utfordring. Barna kan være både stolte av sin opprinnelseskultur og den norske kulturen. Dersom barnet ikke blir utsatt for negativt press og diskriminering hjemmefra, ekler fra andre hold, kan den krysskulturelle identiteten være en fordel i en verden som stadig blir mer globalisert (Bufdir, 2019).

Det finnes mange typer krysskulturelle barn og unge. Noen har flyktning- og innvandrerbakgrunn, andre er internasjonalt adoptert, mens noen har foreldre med forskjellig etnisitet. Barn av urfolk og nasjonale minoriteter regnes også som krysskulturelle barn og unge. Det gjør også barn som har bodd i andre land enn sitt opprinnelsesland i kortere eller lengre periode på grunn av foreldres arbeid. Denne siste gruppen internasjonalt flyttende barn kalles ofte for Third Culture Kids (TCKs), eller tredjekulturbarn (TKB) på norsk (Flexid, u.å).

Krysskulturelt foreldreskap kan oppleves som komplisert. Man skal finne en balanse mellom ulike, og gjerne motstridende, levesett. Man skal ivareta og følge opp barn som vokser opp med helt andre omstendigheter enn hva man selv gjorde (Flexid, u.å.).

Ulike samfunn, kulturer og miljøer har ulik praksis og forståelse av foreldrerollen og barndom. Det er globale forskjeller på hva man ser på som ”riktig” eller ”sunn” omsorg og oppdragelse. Å flytte til et annet land enn hvor man er vokst opp, med nye regler og og andre perspektiver kan være utfordrende og identitetsforstyrrende. Mange kjenner på forvirring, frustrasjon og sorg knyttet til tap av kjente plasser, mennesker, referanserammer og normer. Sosiale regler, skolehverdag og fritidsaktiviteter kan virke fremmed. Kommunikasjon mellom foreldre og barn kan også være vanskelig, da foreldre kanskje ikke behersker norsk og barna ikke behersker språket fra opprinnelseslandet (Flexid, u.å.).

Noen foreldre kan føle at sin identitet blir truet av ukjente normer, forventninger og verdier, og opplever at det beste for deres barn er å ikke ta til seg for mye av norsk mentalitet og levemåte (Flexid, u.å.). Dette kan føre til at barn og unge med krysskultur kan bli fanget mellom ulike idealer og verdisyn, da de kan oppleve å bli diskriminert på andre arenaer dersom de følger hjemmets idealer og omvendt. Noen føler at de må leve et dobbeltliv, hvor de har en identitet på skolen og en annen hjemme (Bufdir, 2019, 08.01.).

De som utsettes for negativ sosial kontroll kan oppleve å stå utenfor storsamfunnet. Manglende tilhørighet i storsamfunnet kan, særlig for barn, oppleves stigmatiserende og utfordrende. Dersom barnet i tillegg føler at det ikke kan være seg selv hjemme med familien og miljøet, kan dette føre til dobbel stigmatisering (Bufdir, 2019, 08.01.).

2.5.1 Begrepet akkulturasjon

Akkulturasjon er et begrep for analyser av møtet mellom innvandrere og nye omgivelser. Begrepet har tradisjonelt handlet om gradvis overtakelse av majoritetens verdier, handlingsmønstre, språk – økt tilhørighet til majoritetssamfunnet. Innad i familien kan akkulturasjon skje på ulikt vis, og i ulikt tempo blant medlemmer i familien. Dette kalles gjerne differensiell akkulturasjon. Ujevn akkulturasjon kan skape indre forstyrrelser i familien, som ved enkelte tilfeller kan føre til problemer og atferd som kommer inn under barnevernloven (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007, s. 39).

2.6 Rettslig rammeverk

Barneverntjenesten har et rettslig rammeverk å forholde seg til når de undersøker barn og unges omsorgssituasjon. Barneverntjenestens viktigste oppgave er sikre at barn og unge får trygge oppvekstvilkår ved å tilby riktig hjelp til barn og familier som har behov for det, og til riktig tid. De viktigste og mest relevante lovene barneverntjenesten må forholde seg til når de er i kontakt med de ulike familiene, er Grunnloven, FNs barnekonvensjon, Barnevernloven og Forvaltningsloven, som alle er til for å beskytte barnets rettigheter, uavhengig av nasjonalitet, statsborgerskap eller oppholdsstatus (Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015).

2.6.1 Kompetanseteamet og deres mandat

Å bekjempe tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll er en prioritert oppgave hos norske myndigheter, og tverrfaglig samarbeid på tvers av etater og landegrenser er nødvendig for å bekjempe dette. Blant annet har iMDi lansert en nettportal kalt NORA, som skal gi ungdom og deres nettverk informasjon om støtteapparat som kan hjelpe dersom de trenger det. For eksempel hvis de er bekymret for å bli etterlatt i utlandet mot sin vilje (Kunnskapsdepartementet, 2020).

Mange ungdoms- og videregående skoler i landet har også minoritetsrådgivere, som har spisskompetanse om negativ sosial kontroll og kan gi råd til elever og ansatte.

Dersom man er bekymret for personer man har mistanke om blir utsatt for ekstrem sosial kontroll, og er i tvil om hvordan man skal gripe det an, kan man kontakte Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll, som har stor ekspertise på dette. Kompetanseteamet er et nasjonalt tverrfaglig fagteam som støtter hjelpeapparatet i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold. Kompetanseteamet sitter med stor kompetanse på feltet negativ sosial kontroll og vold i fremmedkulturelle familier. De kommer jevnlig med en årsrapport der de rapporterer saker de har jobbet med det siste året. Kompetanseteamet består av representanter fra direktoratene Bufdir, AVdir, Helsedirektoratet, iMDi, POD (politi), UDI, og UD og utdanningsdirektoratet, og deres mandat er:

- *Gi råd og veiledning til tjenesteapparatet og utsatte i enkeltsaker.*
- *Bidra med kompetanseheving internt i direktoratene og i tjenesteapparatet.*

- *Koordinere og tildele plasser i det nasjonale bo- og støttetilbudet for personer over 18 år utsatt for tvangsekteskap eller æresrelatert vold.*
- *Være kontaktpunkt for Utenriksdepartementet i saker hvor personen(e) befinner seg i utlandet, for å foreta den nødvendige koordinering med berørte etater i Norge.*
- *Forvalte refusjonsordningen regulert i rundskriv F-02/2018 Utgifter til hjemreise til Norge ved negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.*
- *Besvare spørsmål på www.ung.no.*
- *Dokumentere erfaringer og bidra til kunnskapsutvikling gjennom teamets årsrapport.*
- *Samarbeide med relevante frivillige organisasjoner som ivaretar viktige oppgaver på feltet (Kompetanseteamet 2018, s. 10)*

2.7 Kommunikasjon og bruk av tolk i dialog med fremmedkulturelle

God kommunikasjon mellom barnevern og familier blir fremhevet som en faktor som kan være avgjørende for et godt samarbeid. Hvis en familie har en annen språklig, religiøs eller kulturell bakgrunn, må barneverntjenesten ta seg tid til å sette seg inn i familiens bakgrunn, om nødvendig med bruk av kvalifisert tolkebistand, og ta hensyn til dette i møte med barnet og familien. Dette vil være viktig for å forstå hvordan familien fungerer og deres behov (Meld, St. 6 (2012-2013)).

Barnevernloven gir hjemmel til å fatte tvangsvedtak som er inngripende overfor familier, og hensynet til forsvarlig saksbehandling og partenes rettssikkerhet står derfor sterkt. I arbeid med den enkelte familie, er det avgjørende at alle parter forstår hva som blir formidlet. Bruk av tolk vil derfor være en nødvendig forutsetning for en forsvarlig saksbehandling i enkelte tilfeller. Ifølge forvaltningsloven, er det ingen generell plikt til å bruke tolk eller oversetter i kontakt med personer som ikke behersker tilstrekkelig norsk, men barneverntjenesten har en generell veiledningsplikt innenfor sitt saksområde, jf. forvaltningsloven § 11 (Bufdir, 17.12.19). Dersom dokumenter av vesentlig betydning for barnevernssaken ikke oversettes eller det ikke benyttes tolk, kan dette i noen tilfeller ikke bare påvirke barneverntjenestens

muligheter for samarbeid, men også den enkeltes rettssikkerhet i møte med barneverntjenesten (Bufdir, 2019).

” Kvalifisert tolk skal brukes når hensynet til rettssikkerhet og likebehandling står sentralt, og når det er påkrevet at forvaltningsorganet benytter tolk for at den enkelte skal kunne ivareta sine interesser. Forvaltningen bør vurdere behovet for å bruke tolk i alle situasjoner der den møter personer som ikke behersker forvaltningsspråket”
(NOU, 2014: 8, s. 14).

Det er barneverntjenestens ansvar å bestille tolk og foreta en vurdering på om det er nødvendig å anvende tolk. Denne vurderingen må tas i samråd med den/de som barneverntjenesten skal snakke med. Ved bruk av offentlig og godkjent tolk, ivaretar man foreldre og barns rettssikkerhet, og sikrer likeverdige tjenester til barn, unge og familier uavhengig av etnisk eller språklig bakgrunn (Bufdir, 2019).

I forvaltningsloven § 11 er det et generelt forbud mot å bruke barn som tolk, så lenge dette ikke er nødvendig for å unngå alvorlig helseskade eller tap av liv. Venner, ektefeller, slektninger og naboer bør heller ikke benyttes som tolk. Man kan benytte barn som tolk i tilfeller der hensynet til barnet, og omstendighetene for øvrig, må anses som forsvarlig. Da er det i hovedsak tenkt at barn skal kunne videreformidle beskjeder til sine foreldre i sektorer hvor det er vanlig, som for eksempel å gi foreldrene beskjed om skidag på skolen (Bufdir, 2019).

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har undersøkt bruk av tolk i ulike deler av offentlig sektor, og undersøkelsene viser at offentlige ansatte har behov for, og ønsker, opplæring i kommunikasjon via tolk (NOU, 2014: 8, s. 154). Det var flere blant de barnevernansatte som ønsket opplæring og kursing i bruk av tolk i det daglige. Få hadde fått opplæring i tolkebruk, verken gjennom utdannelsen eller på arbeidsplassen (NOU, 2014: 8, s. 155).

En kunnskapsoversikt fra 2007 viser at kunnskapen om tolkebruk er mangelfull i barnevernet. En undersøkelse gjennomført av IMDi viser at over halvparten av respondentene har rutiner for bruk av tolk og bestilling av tolk. Derimot er det få som har rutiner for å sjekke tolkens

kvalifikasjoner. Mange respondenter har hatt negativ erfaring med tolkene på grunn av at de ikke har fulgt retningslinjer for tolkeskikk (NOU, 2014:8, s. 61).

En av tre respondenter hadde opplevd at tolken blandet seg inn i en sak, og mange synes det er greit at tolken gir tilleggsinformasjon om familiens hjemland, men få aksepterer at tolken blander seg inn i saken (NOU, 2014:8, s. 61). I undersøkelsen IMDi gjennomførte om bruk av tolk i barnevernet, kom det fram at saker gjerne eskalerer på grunn av at det ikke benyttes tolk i innledende fase. Foreldre med minoritetsbakgrunn opplever å ikke bli forstått, respektert og lyttet til i møte med barnevernet, særlig de som ikke selv har kontaktet barnevernet. Å bruke sertifiserte tolker er et sentralt og nødvendig tiltak (NOU, 2014:8, s. 61). Språkproblemer fører til at barnevernet mister vesentlig informasjon og taper tillit i innvandrerfamilier. Familier som kommer i kontakt med barnevernet befinner seg ofte i krise, noe som gjør at kommunikasjonen er ekstra sårbar og presset (NOU, 2014:8, s. 62).

To av ti barn med barneverntiltak på landsbasis er barn med innvandrerbakgrunn (NOU, 2014:8, s. 60). Det betyr at flere mennesker med annet språk enn norsk har behov for å kommunisere med det norske hjelpeapparatet. Etter norsk lov skal det norske hjelpeapparatet yte like tjenester til alle brukere, noe som forutsetter velfungerende kommunikasjon mellom de involverte partene. I en rapport utarbeidet av Kunnskapssenteret på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), som skulle undersøke effekten av ulike tiltak som var satt inn for å bedre kommunikasjonen mellom barnefamilier eller enslige unge med minoritetsspråklig bakgrunn og det offentlige tjenesteapparatet, viste det seg at effekten ved bruk av tolk innen helsesektoren var nokså lik, uansett hvilken profesjonell tolketjeneste man valgte, som tospråklig lege, fremmøtt tolk eller telefontolk (Wollscheid, Munthe-Kaas, Hammerstrøm, Noonan, 2013, s. 5). Ingen av disse utmerket seg ved å bedre kommunikasjonen ytterligere. De fant ingen studier som hadde tatt for seg barnevernet, så man vet lite om hvilken effekt disse tiltakene hadde i den konteksten.

Kunnskapsstatusen utarbeidet av NTNU Samfunnsforskning (Paulsen, Thorshaug & Berg, 2014). Konkluderte med at det er behov for mer kunnskap om bruk av tolk i barnevernet, og at det er nødvendig med fokus på kvalifisering, utdanning og kvalitet gjennom forskning og praksis.

Når det gjelder forskning på bruk av tolk i samtale med barn i barnevernet, finnes det lite av det. Barnekonvensjonen er tydelig på at alle barn har rett til å ytre seg å bli hørt, noe som også kommer frem i barnevernloven (Kanstad & Gran, 2016, s. 16, Barnevernloven, 1992, § 1-6). De fleste barn av innvandrere har vokst opp i Norge, og bruker norsk i dagligtalen på skole og i barnehage og så videre, og vil derfor ikke alltid ha bruk for tolk (NOU, 2014:8, s 84).

2.8 Sosial kontroll

Sosial kontroll benyttes som begrep for rammer, eller begrensninger, for individuell adferd som bestemmes formelt ved rettsvesen, politi eller annen myndighet, eller uformelt i nære relasjoner ved familie og venner. Barneoppdragelse består av både formell sosial kontroll, som ved for eksempel innetider og regler for internettbruk, og uformell sosial kontroll, som ved å respondere positivt på hjelpsomhet og negativt på egoisme (Burner og Tjora, 2018).

Samhandling mellom mennesker innenfor visse kulturelle rammer på en adekvat måte, blir mulig ved sosial kontroll som er positiv. Det er normer på hva som er normal eller ønskelig adferd i samfunnet (Burner og Tjora, 2018). Graden av sosial kontroll vil variere mellom kulturer. Det finnes også grupperinger innen moderne samfunn som for eksempel i tette religiøse menigheter som opprettholder sterkere sosial kontroll enn majoritetssamfunnet (Burner og Tjora, 2018).

2.8.1 Negativ/sterk/ekstrem sosial kontroll

Justis- og beredskapsdepartementet forstår negativ sosial kontroll som

”ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov” (2017, s. 12).

Det er normalt at foreldre grensesetter for sine barn som en del av oppdragelsen, men i noen tilfeller blir det satt urimelige begrensninger fra foreldre. Det kan handle om at familien er redd for å tape ære ved at deres barn ikke oppfører seg på riktig måte, eller at de blir ”for norske”, og at de blir utsatt for utstøting og ryktespredning i eget miljø (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 14).

Det er viktig å påpeke at negativ sosial kontroll ikke er knyttet til religion eller nasjonalitet, det forekommer både i familier med minoritetsbakgrunn, og i etnisk norske familier (Bufdir, 2019). Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Det er ingen forskning på omfanget av negativ sosial kontroll, men minoritetsrådgivere på utvalgte ungdomsskoler og videregående skoler, rapporterer om arbeidet med enkeltsaker årlig. 298 av 787 saker har handlet om ”ekstrem kontroll”, og 253 av disse ble rapportert som ”trusler/vold” (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 14). Det som er mest kjent, er at jenter med innvandrerbakgrunn utsettes for negativ sosial kontroll, men både jenter og gutter, menn og kvinner, kan utsettes for negativ sosial kontroll. 19 % av alle sakene minoritetsrådgiverne melder inn, omhandler gutter (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 14). Flere hjelpetilbud har erfart at gutter kan ha høyere terskel for å henvende seg til tilbudene, og at tilbudene ikke er bygd ut godt nok. Felles for alle som blir utsatt for negativ sosial kontroll, uavhengig av sosial bakgrunn og kjønn, er at det omhandler begrensninger av frihet som bryter med norsk lov og de utsattes rettigheter (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 14).

Negativ sosial kontroll utøves ikke kun i innvandrerfamilier. Det kan også foregå i familier som er en del av lukkede trossamfunn. Barn og unge som vokser opp i lukkede trossamfunn kan oppleve sanksjoner eller overvåking, straff og isolering dersom de bryter med normene og reglene til familiene eller gruppen (Bufdir, 2019).

2.8.1.2 Negativ sosial kontroll av jenters atferd

I familier med patriarkalske verdier, handler familiens ære og anseelse ofte om hvordan datteren oppfører seg, om hun er dydig og ærbar. At jenter oppfører seg dydig og ærbart handler ofte om jentenes seksuelle atferd (Bufdir, 2019). Jenter blir oppdratt på en måte som gjør at jenter ikke skal sette sin seksuelle ærbarhet, og dermed familiens ære, på spill.

Kontroll over jenters seksualitet, kan skyldes at foreldrene kommer fra land hvor man kan sikre jenter trygg økonomisk fremtid ved ekteskap. Jenter som har sex før ekteskapet, kan i disse landene bli ansett på som ikke attraktive på ekteskapsmarkedet, og da kan det være vanskelig for foreldrene å finne datteren en god ektefelle (Bufdir, 2019). Det er vitenskapelig dokumentert at jomfruhinnen ikke eksisterer, men myten om jomfruhinnen er en viktig faktor

for å kontrollere ungers jenter seksualitet. Noen jenter kan bli nektet å delta på fritidsaktiviteter, som for eksempel ridning, fordi det kan ødelegge jomfruhinnen. Dersom familie, venner og andre i miljøet til jenta, finner ut at hun har mistet jomfrudommen, kan hun utsettes for enda strengere kontroll, nedsettende prat og kommentarer, sanksjoner og utstøtelse (Bufdir, 2019).

Jenter kan også bli utsatt for streng sosial kontroll fordi hun har på andre måter brutt med det foreldrene anser som god oppførsel. Det kan for eksempel være at jenta har testet ut rusmidler og henger i et kriminelt miljø, og at foreldrene tyr til vold eller sende henne ut fra landet for å forhindre at det skjer igjen (Bufdir, 2019).

Tegn på at jenter utsettes for negativ sosial kontroll kan være at hun

- opplever restriksjoner på hvem hun kan være sammen med i familien, i nabolaget, på skolen og hvilke venner hun får ha.
- ikke får lov til å delta på fritidsaktiviteter.
- nektes å delta på aktiviteter som gymnastikk, svømming, leirskole eller leksehjelp.
- skifter klær på vei til skolen.
- ikke får ha kontakt med gutter.
- ikke får lov til å ha kontakt med etnisk norske barn.
- blir fulgt med av brødrene på skolen.
- blir hentet hver dag rett etter skolen av foreldre eller søsken.
- endrer atferd fra aktiv/deltakende til passiv/innesluttet eller motsatt.
- uttrykker ønske om å flytte hjemmefra fordi foreldrene er strenge.
- har hemmelige kjærester.
- lever et dobbeltliv.

2.8.1.3 Negativ sosial kontroll av gutters atferd

I patriarkalske familier kan gutter læres opp til å beherske sin rolle som familieoverhode og forsørgere, og som beskytter av familien anseelse utad. Gutter får ofte mer handlingsrom enn jenter, men kan samtidig pålegges et ansvar med å kontrollere og sanksjonere atferden til familiens kvinner (Bufdir, 2019).

En gutt som ikke ønsker å gifte seg eller som nekter å la foreldrene bestemme hvem han skal gifte seg med, kan oppleve å få straff gjennom nedverdigelser og utstøtelse. Homoseksualitet

kan øke risikoen for å bli utsatt for negativ sosial kontroll, særlig hvis gutten kommer fra et miljø eller en kultur hvor homoseksualitet blir sett på som skam eller som et ikke-eksisterende fenomen (Bufdir, 2019).

I tillegg kan gutter også oppleve negativ sosial kontroll som følge av at de tester ut rus og/eller henger i et kriminelt miljø. Foreldre kan utøve vold eller sende barnet til utlandet for å forsøke å få det bort fra et dårlig miljø (Bufdir, 2019).

Tegn på at gutter kan bli utsatt for negativ sosial kontroll kan være at han

- opplever restriksjoner for hvem han kan være venn med, hva han kan gjøre på fritiden og hvem han skal gifte seg med.
- bruker mye tid på å følge med på sine søstre eller søskenbarn.
- endrer atferd fra aktiv/deltakende til passiv/innesluttet eller motsatt.
- uttrykker ønske om å flytte hjemmefra fordi foreldrene er strenge.
- har hemmelige kjærester.
- er redd for å dra hjem.
- lever et dobbeltliv (Bufdir, 2019).

2.8.1.4 Konsekvenser av negativ sosial kontroll

Målet med negativ sosial kontroll er å korrigere og sanksjonere en persons atferd. Den personen det gjelder skal innordne seg omgivelsenes atferdsnormer, og i noen tilfeller kan et løst rykte eller negativ sladder være nok til at et familiemedlem blir utsatt for negativ sosial kontroll (iMDI, 30.01.20).

Det kan være store konsekvenser for personer som blir utsatt for negativ sosial kontroll i tillegg til å være brudd på grunnleggende rettigheter, kan negativ sosial kontroll føre til psykiske helseproblemer og traumer, samt tap av kunnskap og kvalifisering (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 15 og iMDI, 30.01.20.). Det vil være stor variasjon alt etter som hvor stor del av familie og nettverk som utøver kontrollen, og hvor mye fysisk og/eller psykisk vold som utøves, men noen av konsekvensene er, i tillegg til psykisk helseproblemer og traumer, lav selvtillit, stress, depresjon, ensomhet, angst og uro. Man kan få søvn og konsentrasjonsvansker, utfordringer med å skille egne følelser fra andres følelser, selvutslettende oppførsel og selvskading blant annet (Lind, 2020).

2.8.1.5 Ære og æresrelatert vold

Andre ord for ære er anseelse, godt navn, rykte og berømmelse. Ære og anseelse er viktig i alle samfunn, da det kan handle om å ha respekt i det sosiale miljøet, men også selvrespekt. Tradisjonelt sett har begreper som ære og skam vært spesielt viktig i samfunn hvor familien er de viktigste sosiale institusjonene, og hvor mer moderne nasjonale og regionale institusjoner, som politi og rettsvesen, er mindre utviklet. Ære fungerer som en verdi som er kulturell og som regulerer menneskers atferd. I disse familiene finner man også ofte en patriarkalsk familiestruktur og et kollektivistisk verdisyn. Gruppetilhørigheten er sterk, og eksempel på en slik gruppe kan være slekt, klan, et religiøst eller etnisk miljø og i særlig grad storfamilien. Familiens beste anses som viktigere enn individets beste, og alle medlemmene av familien har ansvar for å sørge for familien og slekta har et godt rykte (Bufdir, 2019).

Ettersom æren er kollektiv, vil en sønn eller datters brudd på æreskodeksen gå utover hele familien. Æreskodeks er de reglene og normene som forteller hva som gir ære og hva som fører til vanære. Datteren vil bli sett på som ei dårlig jente, sønnen som en gutt som er udugelig, foreldrene som dårlige foreldre og brødrene som gutter eller menn som har forsømt sitt ansvar når det gjelder å passe på søknene sine (Bufdir, 2019).

Æresrelatert vold og æresdrap blir utløst av familiens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Dette forekommer i familier med sterke kollektivistiske og patriarkalske verdier. Jenter er særlig utsatte fordi deres seksuelle atferd er knyttet til familiens ære, og på grunn av at uønsket atferd kan påføre skam over hele familien (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 12 & Fosshagen, 2018).

2.8.1.6 Tvangsekteskap

Tvangsekteskap er

- når en person ikke har mulighet til å velge å la være å gifte seg uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse annen straffbar urettmessig atferd eller utilbørlig press.
- når en person ikke har mulighet til å velge seg ut av en forlovelse eller et ekteskap som er inngått.
- når en person ikke kan, uten å bli utsatt for represalier og straff, velge en partner på tvers av familiens ønsker.

Både gutter og jenter kan bli utsatt for tvangsekteskap, og med ulike landbakgrunn, religion og sosioøkonomisk bakgrunn. Barn og unge som har levd fritt helt til kontrollen starter i det som anses som gifteklar alder blir utsatt for tvangsekteskap, og unge som har vokst opp med viten om at de skal gifte seg med en bestemt person. Flyktninger kan også være utsatt for tvangsekteskap før ankomst til Norge, og noen flyktninger må betale gjeld i form av å gifte seg, eller gifte bort sitt barn (Bufdir, 2019).

Det er ingen mønstre som viser at det er automatisk sammenheng mellom negativ sosial kontroll i oppveksten og tvangsekteskap. Dersom barneverntjenesten er inne i familier hvor man ser at det utøves streng kontroll, tvang og vold, og at denne kontrollen er æresrelatert, kan det være nyttig forebygging å kartlegge faren for tvangsekteskap (Bufdir, 2019).

Tvangsekteskap, eller ekteskap, kan være et forsøk på å få kontroll over en ungdom som har brutt med hva som anses som akseptable normer, som for eksempel jenter som har oppført seg usømmelig, eller gutter involvert med rus og kriminalitet (Bufdir, 2019).

2.8.1.7 Kjønnsllestelse

Kjønnsllestelse innebærer delvis eller fullstendig fjerning av de ytre kvinnelige kjønnsorganer eller annen skade uten medisinsk begrunnelse. Det er fire ulike typer, hvor type 1 innebærer delvis eller fullstendig fjerning av klitoris, og type 4 er en samlekategori for all skade mot underlivet uten medisinsk begrunnelse, som for eksempel prikking, skraping og brenning av kjønnsorganene (Johansen, 11.07.19).

Det er både sosiale og kulturelle årsaker til kjønnsllestelse. De sosiale begrunnelsene kan handle om at det er en sosial norm; det er noe alle gjør, og noe som alltid har blitt gjort. Jenter kan bli utestengt og mobbet dersom ikke er kjønnsllestet.

Kulturelle begrunnelser kan være knyttet til forestillinger og verdier knyttet til kvinners seksualitet. En vanlig påstand er at ved å kjønnsllestet kvinner, blir deres seksuelle drifter dempet, slik at de oppfører seg seksuelt sømmelig (Johansen, 11.07.19).

2.8.1.8 Betydning av sosial kontroll og kultur

I rapporten til Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg og Berg (2011) påpekte enkelte informanter at det kan være for snevert å tenke på at ekstrem kontroll utøves kun på grunn av

ære, men at det også handler om kultur. Det å holde på kulturen sin er en viktig motivasjon for å utøve ekstrem kontroll. Ved spørsmål om hva æresrelatert ekstrem kontroll handler mest om av følgende fem variabler: 1) tvangsekteskap, 2) kjønnslemlestelse, 3) måter å forstå barneoppdragelse, 4) kvinneundertrykking og 5) det å holde på kulturen sin. Det var bred enighet om at det i stor grad handlet om å holde på sin egen kultur, og videre at det handler om kvinneundertrykking. Ca. en tredjedel mener også at det handler om barneoppdragelse, samtidig som en tredjedel er uenig i dette. En mindre andel er enige i at det handler om tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse (s. 31).

Misforståelser og manglende gjensidig kulturutveksling kan føre til at unge opplever store kulturelle forskjeller mellom skolesituasjonen og hjemmet. Det er mange av de unge som balanserer mellom ulike kulturer avhengig av hvem de er sammen med.

Gjennomgangen av data viser en enighet om at ekstrem kontroll er en form for vold i nære relasjoner som ofte kan knyttes til ære og kultur. Det trenger likevel ikke alltid å være de nærmeste som utfører volden eller kontrollen, men at det i den kollektivistiske kulturen kan være flere som utfører den, samt brødre eller onkler. Det er hele familiens oppgave å se til at familiens ære blir ivaretatt (Paulsen et.al., 2011, s. 32).

2.8.2 Uformell og formell sosial kontroll

Uformell sosial kontroll, også kalt primærkontroll, utøves for eksempel når noen former for adferd verdsettes i en vennegjeng, som for eksempel å være omsorgsfull, og reagerer negativt på andre, som å være egoistisk. Denne kontrollen regulerer derfor adferd ut i fra kollektive prosesser som finnes i ethvert gruppering eller samfunn, i stedet for formelle regler. Uformell sosial kontroll som dette er kun effektiv dersom medlemmene betyr noe for hverandre og at medlemmene bryr seg om hverandres tilbakemeldinger og reaksjoner (Burner og Tjora, 2018). Formell sosial kontroll blir utøvd av staten som overgripende samfunnsmakt, ved regler og lover som håndheves av politi og rettsvesen (Burner og Tjora, 2018).

2.8.3 Kollektivism versus individualisme – oppdragelse

For å drive et godt barnevern blant ikke-vestlige familier, trengs det god innsikt i de sosioøkonomiske betingelsene de lever under, og ikke minst hvilke utfordringer de har knyttet til akkulturasjon. Det er i tillegg nødvendig å ha en forståelse av «medbrakte sedvaner og

skikker», og det vil ikke minst være nyttig å kunne si noe spesifikt om hva disse skikkene og sedvanene handler om (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007, s. 42).

I migrasjonslitteraturen fra ikke-vestlige til vestlige land, er det vanlig å skille mellom individualismen i innvandringslandet og kollektivismen i utvandringslandet. Her pekes det på den sterke stillingen uavhengighet, selvbestemmelse, autonomi, atskilthet, individfokus og selvtutfoldelse har i den vestlige kulturideologien. I nyere krysskulturell forskning påvises det klare kulturelle forskjeller i omsorgs- og samspillpraksis mellom voksne og barn, og det er mulig å sette opp en tradisjonell kollektivistisk modell opp mot en moderne individualistisk modell (Holm-Hansen, et.al., 2007, s. 42). I denne sammenheng er ikke-vestlige land kollektivistisk, og Norge individualistisk.

For barnevernsarbeidere, vil begrepene kollektivismen og individualisme kunne være til nytte. Hva foreldre oppfatter som bra for et barn i en kollektivistisk livsform vil på enkelte punkter være forskjellig enn hva foreldre med en individualistisk livsform oppfatter som bra. Setter man opp den kollektivistiske livsformen opp mot den individualistiske, kommer det tydelig fram hvordan mange av de barnrettighetene som er nedfelt i for eksempel barnekonvensjonen, bygger på et individualistisk syn. Praksis og lovverk innenfor barnevernet baserer seg også på det individualistiske synet. Barn har rett på innflytelse over egne liv, og det skal være likeverdighet mellom barn av begge kjønn (Holm-Hansen, et.al., 2007, s. 43). Eksempler på dikotomier som kan oppstå i de ulike livsformene er

- Kollektivistisk – tydelig betont forskjell mellom gutter og jenter, familien og slekta tar over i perioder, lite verbal kommunikasjon og ansikt-til-ansikt-dialog og barnets behov defineres av familien.
- Individualistisk – lite betont forskjell mellom gutter og jenter, foreldrene vanligvis de eneste ansvarlige omsorgsgivere, barnet oppfattes som kommunikativ partner fra fødselen og barnets behov (definert av flere enn familien) er i sentrum (Holm-Hansen, et.al., 2007, s. 44).

2.9 Erfaringer i barnevernet

Dette kapittelet tar for seg barnevernets erfaringer og utfordringer når det kommer til arbeidet med barn og unge som er utsatt for negativ sosial kontroll, fra bekymringsmelding til

konklusjon. Videre blir fokuset på jenter, da NOVA rapporten (2018) jeg benytter meg av får å belyse utsattes opplevelser, omhandler jenters opplevelser.

I følge datamaterialet i NOVAs rapport om *Sårbarhet og styrke* (Bredal & Melby, 2018, s. 62) kommer det fram at sakene ofte starter med bekymringsmelding fra jentas skole eller ved at jenta tar kontakt med barnevernet selv, enten direkte eller via en venn. Ofte melder skolen etter at jenta har betrodd seg til kontaktlærer, minoritetsrådgiver eller helsesøster. Det kan også være at det har vært bekymring for jentas utvikling over tid, som for eksempel at humøret har endret seg, mer fravær og at hun virker trist og innesluttet. Det ser ut som at barneverntjenesten gjennomgående snakker med jenta først, mens det varierer om de kontakter foreldrene med en gang, eller om de bruker tid med jenta først (Bredal & Melby, 2018, s. 77).

Barneverntjenesten erfarer ofte at jentene er redde for at barnevernet skal snakke med foreldrene, da de er redde for represalier, eller redde for at saksbehandlerne skal tro på foreldrene over jentene (Bredal & Melby, 2018, s. 77). I første fase av undersøkelsen kan det i tillegg være lurt å unngå å snakke med ungdommen og foreldrene sammen. Dette på grunn av at det er relativt vanlig at de utsatte trekker eller bagatelliserer det de har fortalt, både av frykt for konsekvenser og på grunn av lojalitet, savn og dårlig samvittighet (Melby & Bredal, 2018, s. 147). Et sentralt mål i arbeidet bør være at jenta ikke trekker tilbake det hun har sagt som følge av press fra familien eller manglende støtte fra barneverntjenesten eller andre hjelpere. Det er viktig å utvikle et samarbeid med for eksempel skolen eller andre som kjenner jenta. Det trenger ikke nødvendigvis å være at jenta trekker tilbake på grunn av press fra familien, da det også kan være på grunn av at det å bryte med familien virker uoverkommelig. Spørsmålet blir da hvordan man skal håndtere at jenta trekker tilbake, og hvordan man kan forhindre at man henlegger saken til tross for at hun trekker tilbake det hun har sagt (Bredal & Melby, 2018, s. 77).

Saksbehandlerne i Aadnesens studie fra 2012 mener at de må ha mer tid enn de tre månedene de har til disposisjon i en undersøkelsessak, noe som også støttes av annen forskning. Dette på grunn av at saksbehandlere mister både tid og informasjon i disse sakene. Dette kan skyldes at minoritetsfamilienes kultur, språk og manglende kjennskap til det norske systemet fører til at det tar lenger tid. I tillegg vet vi at bruk av tolk vil øke tidsbruken, det bør brukes mer tid til å

forberede seg i forkant av møtene og det kan være utfordringer med å få på plass avtaler (Paulsen, Thorshaug & Berg, 2014, s. 24).

2.9.1 Utfallet av undersøkelser

Når barneverntjenesten gjennomfører en undersøkelse, kan det bli en eller flere av følgende konklusjoner:

- Undersøkelsen kan konkluderes til hjelpetiltak, med partenes samtykke
- Henleggelse, enten ved at familien ikke samtykker til hjelpetiltak, eller at barneverntjenesten vurderer at det ikke er grunnlag for hjelpetiltak
- Akutt plassering eller plassering, enten med eller uten samtykke fra ungdom og foreldre
- Henleggelse med bekymring og gjenåpning etter seks måneder eller
- begjæring om omsorgsovertakelse, evt. pålegg om hjelpetiltak i fylkesnemnda
- I noen tilfeller kan man utvide undersøkelsen til seks måneder dersom det er en særlig komplisert sak (Bufdir, 2019).

Allmenne tiltak ser stort sett ut til å fungere også overfor etniske minoriteter, men som oftest vil det kreves en viss tilrettelegging av tiltaket og kultursensitivitet i gjennomføringen av det. Det ser ut som at intensive, ressurskrevende tiltak som innebærer tett oppfølging gir større effekt enn lignende tiltak hvor like mye ressurser ikke legges inn. Enklere lavterskeltiltak vil ha effekt. Slike tiltak, for eksempel linkarbeidere, kan benyttes i mindre alvorlige tilfeller (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007, s. 222).

2.9.2 Kunnskap, kompetanse og samarbeid i barnevernet

Holm-Hansen, Haaland og Myrvold (2007) konkluderer med at det er viktigere med kultursensitivitet enn kulturkompetanse. har mye å si for hvilken kunnskap som anses som gjeldende. Til dels handler dette om at temaet anses som såpass spesielt og det er så få saker, at det ofte vil være en eller få ansatte som ved hver enhet som får ansvar for slike saker (Bredal & Melby, 2018, s. 130). Bredal og Melby (2018, s. 130) har fått et inntrykk av erfaringsbasert kompetanse hos spesielt interesserte medarbeidere, og bruk av uformelle eksperter utenfor barnevernet, som for eksempel en representant for en lokal muslimsk organisasjon. Dette kan være sårbart med tanke på at det blir personavhengig, og det kan resultere i mindre tolkningsmangfold og oppdatering av kompetanse, spesielt i en travel hverdag.

Det er behov for mer kompetanse på hvordan man skal kartlegge, vurdere og håndtere risiko i hver enkelt sak, samt avklaring av samarbeid og arbeidsfordeling med politiet rundt sikkerhet. Det finnes betydelig spisskompetanse på denne typer saker i flere deler av barnevernet, men kompetanser er ofte knyttet til enkeltpersoner, både i og utenfor barneverntjenesten. Rapporten viser også manglende bruk av det nasjonale kompetanseteamet, da barnevernet i større grad henvender seg til uformelle eksperter (Bredal & Melby, 2018, s. 131).

I saker hvor det er bekymring om negativ sosial kontroll, bør samarbeid mellom skole og barnevern styrkes, særlig ungdomsskolen og videregående. Det er viktig å oppfordre skolene å melde bekymring mer der det er nødvendig, samtidig er det viktig at skolene selv har kompetanse til å støtte de som sliter med problemer i hjemme, men som ikke utløser meldeplikt. Det er også viktig at skolen støtter ungdommer slik at de ønsker å samarbeide med barnevernet (Bredal & Melby, 2018, s. 150). Videre nevner Bredal og Melby (2018) at det burde være mer fokus på hvordan klassisk patriarkalsk oppdragelse kan påvirke gutter. De guttene som læres opp til å utøve kontroll og vold overfor sine søstre, kan få problemer med å relasjonsbygging og voldsutøvelse senere i livet (s. 149).

KAPITTEL 3. METODE

I dette kapitlet vil jeg beskrive hva metode er, valg av metode og hvorfor. Jeg vil komme med etiske vurderinger gjort underveis med innhenting av informasjon, både førstehåndsinformasjon og annenhåndsinformasjon.

3.1 Valg av metode

Metode er en måte å gå fram på for å samle inn empiri om virkeligheten. Innenfor samfunnsforskningen er det vanlig å skille mellom kvantitativ og kvalitativ forskning, som to metoder for å innhente informasjon om samfunnet og analysere dette i ettertid. Med andre ord, er metode et hjelpemiddel for å gi en beskrivelse av virkeligheten (Jacobsen, 2015, s. 21). Jacobsen beskriver videre metode som «*de teknikker som anvendes for å tilegne seg kunnskap om virkeligheten*» (s. 23).

Når man skal gjennomføre en undersøkelse setter man først opp en problemstilling, og problemstillingen forteller oss hvilken metode en bør velge å bruke i undersøkelsen. Man kan

også kombinere kvalitative og kvantitative forskningsmetoder dersom man har ressurser til det. Begrepet kvalitativ er det motsatte av kvantitativ, og her blir det lagt vekt på forståelse framfor forklaring. Kvalitativ forskning brukes når man er interessert i å finne ut hvordan ulike ting oppleves, sies, utvikles, gjøres eller framstår. Man kan være opptatt av å forstå, beskrive, dekonstruere eller fortolke de menneskelige erfaringene. I den kvantitative forskningen derimot, er det viktig å finne ut *hvor mye* det finnes av noe (Brinkmann og Tanggaard, 2012, s. 11).

I den kvalitative metoden henter man inn mye informasjon fra færre kilder. Eksempler på datainnsamlingsmetoder som benytter kvalitativ tilnærming er intervju, litteraturstudie og observasjon (Jacobsen, 2015). Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonen sin side for å få frem betydningen av deres erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden (Kvale & Brinkmann 2015, s. 20). Forskningsintervjuet går dypere enn en vanlig samtale i hverdagen og er ikke en samtale mellom likeverdige deltakere ettersom forskeren definerer og kontrollerer samtalen (Kvale & Brinkmann, s. 22).

Jeg valgte å gjennomføre en kvalitativ studie ved hjelp av semistrukturert intervju. Dette fordi jeg mener denne form for intervju/samtale er best egnet til å få frem det jeg ønsker å undersøke med min forskning på barnevernsansattes kunnskap og holdning til negativ sosial kontroll. Et semistrukturert intervju anvendes hovedsakelig når temaer fra dagliglivet skal forstås fra informantenes egne perspektiver (Kvale & Brinkmann 2015, s. 46). En slik type intervju ligner på en dagligdags samtale, men har som et profesjonelt intervju et formål. Det kalles semistrukturert fordi det verken er en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale (Kvale & Brinkmann, s. 46). På denne måten kan jeg snakke med den enkelte informanten på en naturlig måte, men samtidig stille relevante spørsmål for å svare på problemstillingen. Slik kan jeg utdype og nyansere spørsmål som er knyttet til mitt tema, og informanten kan til en viss grad påvirke samtalen ved å fokusere på det de mener er viktig for dem. Det konstrueres kunnskap i samspill mellom intervjueren og den intervjuede.

3.2 Forskningsetiske retningslinjer

Det er både konsekvenser for de som blir undersøkt og for samfunnet når man gjennomfører en samfunnsvitenskapelig undersøkelse. Forskeren må tenke over hvordan forskningen kan

påvirke dem som blir undersøkt, og hvordan den vil bli brukt og oppfattet. Man må klargjøre ulike etiske overveielser før man går i gang med en undersøkelse (Jacobsen 2015, s. 45).

Et første krav, er å lage et informert samtykke før noen deltar i undersøkelsen. Det grunnleggende i et informert samtykke er at de som skal være med i undersøkelsen vet at det er frivillig å delta. De skal også få vite at de kan trekke seg fra undersøkelsen når som helst (Jacobsen 2015, s. 47). Et annen krav, er at deltagerne har rett til privatliv, det vil si at de skal få ha en frisone i livet som nødvendigvis ikke skal undersøkes. Det er tre elementer som gjelder når det er snakk om privatliv: hvor følsom informasjonen som samles inn er, hvor privat er informasjonen som samles inn og hvor stor mulighet det er for å identifisere enkeltindivider ut ifra data (Jacobsen 2015, s. 48). Jeg intervjuet profesjonelle i denne undersøkelsen, og stilte ikke informantene private eller personlige spørsmål.

Forskningsetikkbegrepet viser til normer, verdier og institusjonelle ordninger som hjelper med å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet. Forskningsetikk er en sammenfatning av praktisk vitenskapsmoral (FEK & NESH 2016, s. 5). Formålet med forskningsetiske retningslinjer er å gi forskersamfunnet kunnskap om forskningsetiske normer. De er veiledende og rådgivende, og skal bidra til å berike forskningsetisk skjønn og refleksjon, finne ut av etiske dilemmaer og bidra til god vitenskapelig praksis (FEK & NESH 2016, s. 5). Det er både forpliktende for forskere og forskningsinstitusjoner å følge de forskningsetiske retningslinjene. De har begge et selvstendig ansvar for å passe på at forskningen de utfører er ansvarlig og god (FEK & NESH 2016, s 5).

Det er ulike instanser som ivaretar særskilte hensyn og krav, som for eksempel Granskningsutvalget, Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK), Datatilsynet og Personvernombudet for forskning (FEK & NESH 2016, s. 7). Jeg skal ikke oppbevare opplysninger om informantene, og skal heller ikke bruke båndopptaker under intervjuene. Hadde jeg skulle tatt vare på personopplysninger om respondentene, har jeg måttet melde fra til Datatilsynet (Jacobsen 2015, s. 50).

De etiske retningslinjene sier for eksempel noe om hvordan en skal ta hensyn til personer: menneskeverdet, personvernet, ansvaret for å informere og samtykke og informasjonsplikt, konfidensialitet, begrenset gjenbruk, lagring av personopplysninger og ansvaret for å unngå alvorlig skade (FEK & NESH 2016, s. 12).

3.3 Utvelgelse av litteratur og kildekritikk

Da jeg skulle sette i gang med litteratursøk, tok jeg utgangspunkt i problemstillingen for å finne relevant litteratur. Jeg samlet inn førstehåndsinformasjon ved hjelp av semistrukturerte intervju, og jeg hentet informasjon ved å bruke internett og bibliotek. På internett søkte jeg i Google Scholar og brukte søketermer som blant annet negativ sosial kontroll, ekstrem kontroll, flerkultur i barneverntjenesten og krysskultur. På denne måten fant jeg en relevante forskningsrapporter og offentlige rapporter og avhandlinger. Jeg fant også relevant litteratur ved å studere litteraturlisten i disse (sekundærkilder). Videre søkte jeg i Oria og i Idunn med de samme søketermer nevnt over samt litteratur jeg fant i litteraturlistene, og fant diverse publikasjoner som kunne være relevante.

Ved å lese meg opp på denne litteraturen og forskningen, skapte det en forforståelse og forkunnskap til hvordan jeg skulle løse denne oppgaven videre, hvilke informanter jeg kunne tenke meg å intervju og hvilke forskningsspørsmål jeg ønsket å stille.

Under informasjonsinnhenting er jeg som forsker påkrevd å være kritisk i forhold til mine kilder, om det gjelder kilder fra mine informanter (primærkilder) eller kilder jeg får gjennom bøker eller tidligere forskningsoppgaver (sekundærkilde). I dagens samfunn er kildekritikk ekstra viktig fordi informasjon er så lett tilgjengelig på internett, hvor det ikke er en redaksjon som kvalitetssikrer det som blir publisert. Dette stiller krav til oss som forskere til hvordan vi samler inn informasjon for å svare på spørsmålene våre (Jacobsen, 2015, s. 13).

Kildekritikk er en måte å både vurdere den som gir eller formidler informasjon på og for å vurdere informasjonens troverdighet. Når man som forskere driver med kildekritikk så er det viktig å stille seg spørsmål om forholdet til den kilden man sitter med. Hvem er kilden, hvor troverdig er det som blir sagt og ikke minst – hva er budskapet eller hensikten med kildematerialet?

Jeg brukte primært Oria og Idunn for å finne faglitteratur til oppgaven min. Idunn er en digital publiseringsplattform med kvalitetssikrede artikler innenfor en rekke fagområder, og Oria er en oversikt over bibliotekets bøker, artikler og oppgaver. Jeg oppfattet disse som troverdige da begge disse databasene blir betalt av NTNU, og brukt og anbefalt av deres biblioteker.

3.4 Forforståelse og forskerrollen

Tjora (2010) skriver at mye kunnskap om temaet man forsker på, er en fordel for å stille presise spørsmål, men kan også være en ulempe ved at man kan bli for forutinntatt (s. 176). Uansett er det viktig å være åpen om hvor man kommer fra og hvilken rolle man har hatt i prosessen. Johannessen et.al (2016) skriver at den «bagasjen» forskeren tar med seg kan enten være basert på egne erfaringer og oppfatninger eller forskningsbasert kunnskap (s. 35). Som jeg nevnte i innledningen, jobber jeg selv som saksbehandler i barnevernstjenesten, der jeg hovedsakelig jobber mot flerkulturelle familier. Min utdannelse, jobb og erfaring er årsaken til at jeg valgte denne problemstillingen og ga meg også lettere tilgang til intervjuobjekter som jobber i barnevernet. Min forforståelse var at det fins lite kunnskap og relevant forskning om negativ sosial kontroll i et barnevernsperspektiv i Norge, og at det er lite fokus på flerkulturelt arbeid generelt i en del barnevernstjenester. Denne forutinntattheten kan føre til at jeg som forsker er mindre åpen for andre perspektiver og løsninger. Tilsvarende for respondentene som kanskje blir mindre åpne og forteller det de tror jeg vil høre heller enn virkeligheten slik de føler den (De forskningsetiske komiteene, 2010).

3.5 Datainnsamling og analysearbeidet

I denne delen vil jeg redegjøre for analysemetoden jeg har brukt og for datainnsamlingen. Jeg vil redegjøre for utvelgelsen av aktuelle intervjuobjekter og for noen refleksjoner jeg hadde før intervjuene ble gjennomført. Deretter vil jeg beskrive selve transkriberingsprosessen før jeg avslutningsvis vil behandle validitet, reliabilitet og etiske vurderinger. Analyse betyr å dele opp noe i mindre deler. Man analyserer (bygger ned) og syntetiserer (bygger opp), og målet er å ende med et overblikk som gjør slik at man er i stand til å se nye sammenhenger som ikke var åpenbar fra begynnelsen (Tangaard & Brinkmann, 2010, s. 37).

3.5.1 Datainnsamling - Rekruttering av informanter

I følge Thagaard (2009) baserer kvalitative studier seg på et strategisk utvalg av personer som kan gi svar på det vi vil finne ut. Det vil si at informantene har egenskaper, erfaringer eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen. Jeg hadde kun to kriterium, og det var at intervjupersonene måtte være ansatt i barneverntjenesten som saksbehandlere og de måtte ha erfaring med å jobbe med flerkulturelle familier.

I stedet for å henvende meg til mange barnevernkontor over hele landet, valgte jeg ut to byer i Norge fra to ulike fylker, og håpet at jeg ville få positiv respons fra nok informanter til at det

kunne gi et godt datagrunnlag. Den ene tjenesten tok jeg kontakt ved å sende epost med forespørsel om å delta i forskningsprosjekt (vedlegg 1). Avdelingslederen var positiv og hadde i et personalmøte informert de ansatte og samtidig oppfordret flest mulig av de som hadde erfaring med flerkulturelle familier om å delta. Likevel tok det lang tid uten at jeg fikk respons. Andre informanter tok jeg direkte kontakt med ettersom det var snakk om informanter på min egen arbeidsplass. Jeg klarte til slutt å rekruttere tre fra den minste barneverntjenesten (BV 2), mens hele sju informanter fra den største barneverntjenesten (BV 1) ville gjerne bli intervjuet. Jeg sendte informert samtykke (vedlegg 1) og intervjuguide (vedlegg 2) til alle.

Selve intervjuene ble gjennomført individuelt enten inne på den ansattes kontor eller på møterom på de ansattes arbeidsplass i en periode på ett år, fra våren 2018 til tidlig vår 2019. Jeg intervjuet hver enkelt individuelt. Hver samtale varte fra mellom en halvtime til 45 minutter. Thagaard (2009) sier at et overordnet mål med intervjusituasjonen er å skape en tillitsfull og fortrolig atmosfære som kan bidra til at informanten åpner seg om de temaene forskeren er interessert i (s. 99). Videre at det er viktig at informantene føler seg trygge og komfortable i situasjonen.

Ettersom jeg selv er barnevernsansatt gjorde det kanskje at intervjusituasjonen ble mindre formell fordi det minnet mer om at kolleger utveksler erfaringer med hverandre enn en intervjusituasjon. Alle virket velvillige og var interessert i temaet jeg skulle forske på. Noen av samtalene jeg hadde var litt anstrengt i starten på grunn av den uvante situasjonen, men jeg føler dette løsnet underveis i samtalen. Datamaterialet fra kvalitativ forskning kan være både direkte tale og transkriberte tekster. Jeg valgte å skrive referat fra intervjuene mine, og ikke benytte meg av lydopptaker. Dette for at mine informanter skulle føle seg komfortable med å snakke åpent med meg, og for å hindre at deres identitet skulle bli kjent. Utfordringen med denne måten å intervju på er at jeg kan glemme noe av det som ble sagt eller uttrykt på annen måte under intervjuet. Fordelen er at man sparer en del tid.

Jeg skrev ned i stikkordsform det informantene sa underveis i intervjuet, og renskrev dette umiddelbart etter hvert intervju mens jeg enda hadde det friskt i minne. Det er også viktig å notere ned hovedinntrykket man sitter igjen med etter intervjuet, og også skrive ned noen refleksjoner man hadde underveis om for eksempel hvordan intervjuobjektet opptrådte; spent eller avslappet, snakket h*n sant eller var det kunstig på noen vis? Det er altså viktig at vi

tenker over om situasjonen har påvirket innholdet i det vi har hørt, da dette har mye å si for senere drøfting av undersøkelsens reliabilitet (Jacobsen, 2015, s. 201). Det er viktig å huske på at kroppsspråk og tonefall kan også gi viktig informasjon i en intervjusituasjon.

3.5.2 Grounded theory som et analyseverktøy - koding

I databehandlingen har jeg valgt å benytte meg av *grounded theory*-metoden. Grounded theory-metoden inneholder systematiske, men fleksible retningslinjer for innhenting og analysering av kvalitativ data for å bygge teorier fra disse. Grounded theory begynner med induktive data, påkaller gjentakende strategier for å gå fram og tilbake mellom data og analyse, bruker sammenligningbare metoder og holder deg i interaksjon og involvert med dataene dine og den nye analysen. Grounded theory metodene hjelper en å stoppe opp for å se hva man finner underveis i innhenting. Dette betyr at innhenting av informasjon og analyse foregår parallelt (Charmaz, 2014, s. 1). Grounded Theory- metoden starter først når man begynner med innhenting av informasjon. Når man benytter denne analysemetoden innhentes gjerne informasjon via intervjuer (Charmaz, 2014, s. 22). Intervjuer handler som regel om en mildt guidet, ensidig samtale som søker å finne informantens erfaringer med forskningstemaet, som i mitt tilfelle er negativ sosial kontroll i barnevernet (Charmaz, 2014, s. 56).

Når man starter med analyseprosessen, starter man med koding. Kodingen tvinger oss til å stoppe opp og stille analytiske spørsmål til dataene som er innhentet. Disse spørsmålene forbedrer ikke bare vår forståelse av det vi studerer, men hjelper oss også med å lede etterfølgende datainnsamling mot de analytiske problemene vi definerer. Koding inneholder to faser; initial koding og fokusert koding. Ved initial koding studerer vi fragmenter av data, som ord, setninger og segmenter, tett for deres analytiske import (Charmaz, 2014, s. 109). Fokusert koding handler om å bruke de mest signifikante eller de mest brukte tidligere kodene til å analysere større mengde data. Fokusert koding handler om å bestemme hvilke initiale koder som er mest hensiktsmessig å kategorisere (Charmaz, 2014, s. 138).

Tanggard og Brinkmann (2010) beskriver koding som en teknikk raffinert innenfor bestemte tradisjoner som grounded theory, og for eksempel en meningskondensering, som er å redusere større tekstsegmenter til meningsenheter, sentralt for fenomenologiske og hermeneutiske

tilnærminger som legger vekt på fortolkning og beskrivelse av meningsinnhold (s. 39).

3.5.3 Fenomenologi

Semistrukturert intervju, som er benyttet i denne undersøkelsen, er inspirert av en fenomenologisk filosofi, som når det er snakk om kvalitativ forskning er et begrep som:

[...] peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter (Kvale og Brinkmann 2015, s. 45).

Ifølge den fenomenologiske oppfatning danner de kvalitative undersøkelsene av informantenes virkelighetsoppfatning, grunnlaget for vitenskapelige, abstrakte teorier om den sosiale verden. Intervjuet hjelper forskeren til å forstå betydningen av sentrale temaer i informantenes livsverden (Kvale & Brinkmann, s. 47). Mening dannes gjennom det informanten sier og hvordan det blir sagt, intervjueren må også lese «mellom linjene» for å danne seg et helhetlig bilde. Forskeren må prøve å forstå et fenomen slik det oppfattes av informanten.

3.5.4 Min analyse

Datamaterialet fra kvalitativ forskning kan være både direkte tale og transkriberte tekster. Jeg valgte å skrive referat fra intervjuene mine, og ikke benytte meg av lydopptaker. Dette for at mine informanter skulle føle seg komfortable med å snakke åpent med meg, og for å hindre at deres identitet skulle bli kjent. Utfordringen med denne måten å intervju på er at jeg kan glemme noe av det som ble sagt eller uttrykt på annen måte under intervjuet. Fordelen er at man sparer en del tid. Jeg sparer tid på at jeg ikke må transkribere alt det informanten har sagt, men at jeg får likevel nedfelt det viktigste fra intervjuene.

Jeg skrev ned i stikkordsform, men så nøyaktig som mulig, det informantene sa underveis i intervjuet, og renskrev dette umiddelbart etter hvert intervju mens jeg enda hadde det friskt i minne. Underveis i intervjuene gjentok jeg det informantene sa, for å legge til eller rette opp det som ble sagt. Det var viktig å kvalitetssikre det som ble sagt, da jeg ikke benyttet meg av lydopptaker, dette for å sikre at ingen misforståelser oppsto, men også for å trygge informantene på at de ble forstått riktig.

Det er også viktig å notere ned hovedinntrykket man sitter igjen med etter intervjuet, og også skrive ned noen refleksjoner man hadde underveis om for eksempel hvordan intervjuobjektet opptrådte; spent eller avslappet, snakket hen sant eller var det kunstig på noen vis? Det er altså viktig at vi tenker over om situasjonen har påvirket innholdet i det vi har hørt, da dette har mye å si for senere drøfting av undersøkelsens reliabilitet (Jacobsen, 2005, s. 188). Det er viktig å huske på at kroppsspråk og tonefall kan også gi viktig informasjon i en intervjusituasjon.

Med forenklet grounded theory som utgangspunkt, startet jeg først med å se på hvilke temaer som var gjennomgående og som interesserte meg. I tillegg valgte jeg ut tema basert på hva som ville bidra til å svare på problemstillingen. Jeg vurderte hele tiden underveis i intervjuprosessen om jeg stilte de rette spørsmålene, og la til flere spørsmål underveis for å belyse problemstillingen ytterligere. Ved å stadig analysere underveis i innhenting, kunne jeg lettere kategorisere data og finne temaene. Jeg fikk inn mellom 4-6 sider med informasjon per informant, og hadde hele tiden satt data inn i ulike kategorier for en bedre oversikt.

De første temaene var utdanning, erfaring og kompetanse. Disse tre slo jeg sammen, da det ikke var mye informasjon på disse temaene. Dette ble dermed et eget tema, eller en egen kategori. Neste tema ble frykt for barneverntjenesten, da det flere ganger ble nevnt en mistillit til barnevernet eller en frykt for å miste barnet sitt. Videre blir samarbeid og relasjonsbygging og tolkebruk og kommunikasjon de neste tema. Neste tema ble frykt for barneverntjenesten, da det flere ganger ble nevnt en mistillit til barnevernet eller en frykt for å miste barnet sitt.

Hva informantene kunne om negativ sosial kontroll, hva det handler om og hvordan barnevernet jobber med det, ble brutt ned til mindre kategorier for å få en bedre oversikt. Her blir fokus på hvordan man går frem i en undersøkelse hvor bekymringen er negativ sosial kontroll et eget tema. Videre blir hvordan man samtaler med utsatte og hvordan man trygger den utsatte et eget tema. Gutters rolle i familien ble et eget tema, da det var mye fokus på deres rolle og involvering. Deretter ble hvordan den negative sosiale kontrollen utøves, samt hvordan kontrollen utøves, hvem som utøver kontrollen og konsekvenser av det et eget tema. Siste tema i analysen ble hvilke utfall det som oftest blir etter bekymring om negativ sosial kontroll, samt hva som kunne blitt gjort annerledes med jobb mot negativ sosial kontroll i barnevernet.

3.6 Reliabilitet og validitet

En undersøkelse er en metode for å samle inn empiri, men uansett hva empirien dreier seg om, bør to krav tilfredsstilles: empirien skal være relevant og gyldig (valid) og den må være troverdig og pålitelig (reliabel) (Jacobsen, 2015, s. 16). I tillegg kan generaliserbarhet være en indikator for kvalitet i følge Tjora (2010). Jeg vil derfor gå nærmere inn på disse begrepene.

Validitet (gyldighet)

Validitet kan dreie seg om hvorvidt en metode undersøker det den har til hensikt å undersøke og gjenspeiler virkeligheten (Johannessen et.al 2016, s. 232). Hvis empirien vi samler inn skal være valid (gyldig), bør den svare på de spørsmålene vi har stilt. Det er to typer gyldighet, og det er intern og ekstern. Har vi dekning i våre data til å trekke de konklusjonene vi gjør, har vi intern gyldighet. Om funn kan generaliseres og overføres til å gjelde i en annen sammenheng også, kalles det ekstern gyldighet (Jacobsen 2015, s. 17; Johannessen et.al 2016, s. 233). En naturlig måte å vurdere gyldighet på er å sjekke egne konklusjoner mot andre undersøkelser som er gjort. Den som har samlet inn dataene i en kvalitativ undersøkelse, bør også analysere og tolke dem (Johannessen, Tuft og Christoffersen 2010, s. 161). Hvorvidt min undersøkelse inngir gyldighet er avhengig av om mine spørsmål gitt i intervjuguiden måler det jeg vil det skal måle, og om mine informanter har svart ærlig og oppriktig på mine spørsmål. Videre er det min oppgave og analysere og tolke svarene i henhold til mine forskningsspørsmål og teorier. Mye av det informantene svarer er også påvist i tidligere forskning, noe som øker gyldigheten.

Reliabilitet (pålitelighet)

Reliabilitet knytter seg til undersøkelsens data, det vil si hvordan de samles inn og hvordan de bearbeides (Johannessen et.al 2016, s. 231). Undersøkelsen må være til å stole på, den bør gjennomføres på en måte som er troverdig, og på en måte som vekker tillit (Jacobsen 2015, s. 17). Innvendinger mot reliabiliteten i et kvalitativt intervju kan være at den ikke er etterprøvbart, forskjellige intervjuere får forskjellige svar og spørsmålet er om kunnskap som er produsert via intervju, kan være objektiv (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 257;274). I fenomenologien er kravet om å reprodusere og gjenta en undersøkelse for å oppnå samme resultat irrelevant, da en slik undersøkelse nettopp skal belyse et unikt tilfelle, som er knyttet til et spesielt tids- og stedbundet fenomen (Postholm, 2010, s. 169). Informantene jeg

intervjuet jobber selv som saksbehandlere i barnevernet, noe som gjør at vi begge snakker «samme språk», forskeren og intervjuobjektet forstår hverandre.

Generalisering (ekstern gyldighet)

En eller annen form for generalisering er et eksplisitt eller implisitt mål innenfor det meste av samfunnsforskningen, ifølge Tjora (2010, s. 180). Innenfor kvalitativ forskning må man tenke på generaliserbarhet på en annen måte enn i kvantitativ forskning, da det er for få intervjupersoner til at det er mulig å generalisere (Kvale og Brinkmann 2015, s. 289). Tjora skisserer tre former for generalisering: Naturalistisk-, moderat- og konseptuell generalisering, der han selv holder en knapp på den siste; *[...] hvor målet med kvalitativ forskning er å utvikle innsikt knyttet til et fenomen, og hvor denne innsikten kan testes ved en form for konsept- eller teoriutvikling* (Tjora 2010, s. 181). Kvale (2015) spør om det er nødvendig med generalisering og dermed anta at all vitenskapelig kunnskap skal måtte gjøres universell og gyldig til alle steder og til alle tider og for alle mennesker (s. 289). I mitt forskningsprosjekt har jeg ønsket å få kjennskap til informantenes forståelse og meninger om negativ sosial kontroll og barnevernets arbeid med dette, og samtidig prøve å få et nyansert helhetsbilde av hvordan barnevernsansatte selv vurderer barnevernets arbeid med flerkulturelle familier. Generalisering er ikke et mål i seg selv, men heller å få et innblikk og et større bilde av situasjonen samt en pekepinn på videre forskning.

3.7 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg forsøkt å vise hvordan jeg har tenkt i arbeidet med denne oppgaven, og fått fram mine refleksjoner over forskningsprosessen. I tillegg har jeg presentert hvilken metode jeg har brukt i analysen av empirien. Nå vil jeg gå videre til selve funnene jeg har gjort og drøftingen av disse opp mot teorien.

KAPITTEL 4. PRESENTASJON AV EMPIRI – Funn og drøfting

I dette kapittelet skal jeg presentere de funnene jeg har gjort gjennom undersøkelsen. I tillegg vil det foreligge drøfting av funn opp mot empiri. Det kan være relevant å avklare hvilke flerkulturelle familier det dreier seg om når informantene beskriver sine erfaringer med denne målgruppen. Målgruppen vi snakker om, er innvandrere fra ikke-vestlige land. Som tidligere nevnt, består empirien av til sammen 10 informanter fra to ulike barneverntjenester i to ulike fylker. Først vil jeg presentere hvilken utdanning, erfaring og kompetanse informantene har, for så å gå inn på forskningsspørsmålene.

Min problemstilling er:

Hvilket fokus har barneverntjenesten på negativ sosial kontroll i flerkulturelle familier, og kan noe gjøres annerledes?

Mine forskningsspørsmål er:

- Hvordan gå fram og møte en familie som er flerkulturell, og ikke-vestlig i en barnevernssak?
- Hvilket fokus er det på kompetanseheving ved de ulike tjenestene?
- Hvilke utfordringer kan forekomme ved bruk av tolk, og hvilke etiske vurderinger må tas underveis?

4.1 Utdanning, erfaring og flerkulturell kompetanse

Jeg har intervjuet ti informanter fordelt på to barnevernkontor plassert i hver sin by av middels/stor størrelse i Norge. Jeg vil kalle det ene kontoret BV 1 mens det andre blir omtalt som BV 2. Informantene 1-7 er ansatt som saksbehandlere ved BV 1, som er den største tjenesten av de to med rundt 100 ansatte. De tre informantene 8-10 er saksbehandlere på BV 2, som er en mindre barneverntjeneste lokalisert i en bydel i en noe større by. BV 1 har et eget flerkulturelt team og har fokus på å øke kompetansen blant sine ansatte når det gjelder arbeid med minoritetsspråklige familier. De ansatte får/har fått tilbud om kurs flere ganger i året, både gratis kurs og kurs dekt av barneverntjenesten. I tillegg har BV 1 et eget fagforum for arbeid med flerkulturelle familier. Fagforum er et fora for kompetanseheving for de ansatte en gang i måneden. Her fortalte informantene at de inviterte inn for eksempel minoritetsrådgiver, RVTS og andre relevante instanser som kan mye om tema.

BV 2 har ikke et eget flerkulturelt team og har ikke et vedtatt fokus på arbeid mot familier med flerkulturell bakgrunn.

Grunnutdannelsen til informantene er barnevernspedagogikk og sosialt arbeid, og noen har mastere i psykisk helse, barnevern og sosialt arbeid og andre videreutdanninger som blant annet sosiologi. Informantene har jobbet i barneverntjenesten mellom alt fra ett til ni år, men et fåtall av informantene hadde flerkulturell erfaring eller kompetanse fra tidligere.

”Jeg har kun erfaring fra egen familie, noe som kommer godt med i dette arbeidet”
(informant 2, BV 1).

”Jeg hadde ikke særlig mye erfaring eller kompetanse på tema fra før. Jeg hadde et fag på masteren som omhandlet innvandring, integrasjon og mangfold eller noe sånt, men det var ikke i en barnevernfaglig kontekst. Jeg hadde vel noe om innvandring også på bacheloren. I tillegg var jeg med på et prosjekt som het Nattergalen under bacheloren, hvor jeg var mentor for et utenlandsk barn” (informant 7, BV 1).

Det er en del fokus på kompetanseheving på det flerkulturelle teamet på BV 1, selv om økonomien setter grenser:

”Det dreier seg først og fremst om økonomi. Tror tjenesten ville satset enda mer på kurs og kompetanseheving om det var økonomi til det. Personlig føler jeg meg veldig heldig som har fått delta på flere kurs både her i byen, og at jeg har fått reise andre steder i forbindelse med kurs” (informant 1, BV 1).

”Ja, det vil jeg si. Har siden jeg begynte for tre måneder siden vært med på flere kurs og lignende. Vi har også et flerkulturelt fagforum som kun fokuserer på det flerkulturelle. Det var faktisk mer kompetanseheving på området enn jeg trodde før jeg begynte” (informant 2, BV 1).

Ifølge informantene ved den andre barneverntjenesten (BV 2) var det ikke mye fokus på kompetanseheving innen flerkultur.

”Jeg opplever vel egentlig ikke at det har vært noe fokus på flerkulturell kompetanseheving ved min tjeneste. Jeg har erfaring med meg fra før, og har derfor kunnskap jeg benytter meg av fra det (informant 8, BV 2).

”Vi har noe kursing og så videre, ja, men vi har ikke spesifikt rettet mot flerkultur. Det er dumt, synes jeg” (informant 9, BV 2).

”Jeg opplever ikke at det er mye fokus på flerkultur ved tjenesten. Jeg har ikke mye erfaring med det, og ønsker mer kompetanse innen temaet” (informant 10, BV 2).

Informantene tenker at det kunne vært mer fokus på kompetanseheving generelt i tjenesten, samt at det blir tilrettelagt for at de ansatte har rom og tid for egenstudier i arbeidshverdagen. Tidligere undersøkelser (f. eks. Paulsen et.al. 2014; Berg et.al. 2017) viser at barnevernsansatte føler de mangler kompetanse i møte med flerkulturelle familier, noe som kan skape misforståelser og samarbeidsproblemer.

”Det kunne vært satt av mer tid til å lese eller egenstudier i arbeidstiden som for eksempel å se film og dokumentarer og så videre. Er ellers fornøyd med fagforumene” (informant 4, BV 1).

”Det er blitt mer fokus på dette [kompetanseheving], men det må bli enda mer. Tettere samarbeid med RVTS, politi, kompetansesenteret. Vi må bli flinkere å kjenne dette igjen, se symptomene og kjennetegnene” (informant 5, BV 1).

”Rekruttere personer med kompetanse, kulturkompetanse og/eller interesse for å jobbe med flerkulturelle familier” (informant 6, BV 1).

”Jeg skulle ønske det var mer mulighet for å dra på kurs og ha tid til å lese faglitteratur på jobb, men det er liten kapasitet for det, vil jeg si” (informant 8, BV 2).

Det var ulike grunner til at informantene begynte å jobbe i barneverntjenesten. Noen tenkte at det var relevant for utdannelsen og for å få erfaring for videre jobbsøking, mens andre hadde ønsket å jobbe i barneverntjenesten siden de gikk barnevernspedagogikk på universitetet.

”Det er faglig relevant i forhold til utdanningen min da, og vurderer at det er bra å jobbe her med tanke på videre jobbsøking senere i karrieren” (informant 2, BV 1).

”Det er en fin erfaring å ha med i videre jobbsøking da man treffer ulike aldre med ulike livssituasjoner” (informant 7, BV 1).

Flere av informantene ville være en stemme for sårbare barn og ungdommer som, ved ulike livssituasjoner, ikke kan snakke for seg selv.

”Jeg mener at barnevern er en svært viktig samfunnsoppgave og som hjertet mitt brenner ekstra for” (informant 1, BV 1).

”Ønsket å gjøre en forskjell. Jobbe forebyggende ved å komme tidlig inn i risikofamilier” (informant 4, BV 1).

”Jeg synes det er så fint når vi ser at den hjelpen vi gir faktisk hjelper barn og familier, og at de faktisk er glade for hjelpen og takker oss og viser takknemlighet. Det synes jeg er dritgøy. Det er liksom det som gjør at man fortsetter i jobben” (informant 10, BV 2).

Informantene gir uttrykk for at de trives med å jobbe med flerkulturelle familier, og at de lærer mye om kultur og kulturforståelse. De påpekte at det er spennende å jobbe med flerkulturelle familier og at man må ha andre «briller» på i samarbeid med dem. Det kan tolkes som at de har en form for kultursensitivitet i arbeidet med disse familiene, da de kanskje ikke forventer det samme fra dem som fra norske familier som har kjennskap til norsk oppdragelse. Videre kan det tolkes som at de har annen forståelse i samarbeid med familiene, da informantene vet at familiene kommer fra andre land og kulturer, hvor det for eksempel er vanlig at barna er hjemme og hjelper til i stedet for å være på skolen, eller hvor det er vanlig med fysisk avstraffelse dersom barna gjør noe de ikke har lov til.

Likevel kan det være både kommunikasjonsproblemer og kulturforskjeller som gjør at samarbeid kan bli vanskelig og konfliktfylt. I neste kapittel vil jeg se nærmere på hva informantene sier om relasjonsbygging og kommunikasjon.

4.2 Om samarbeid og relasjonsbygging

Hvordan første møtet blir mellom familiene og barneverntjenesten er svært viktig, da det i stor grad danner grunnlaget for hvordan det blir videre med samarbeidet og relasjonen. Det kommer frem under intervjuene at det tar lengre tid å etablere en relasjon til flerkulturelle familier, samt etablere tillit til foreldrene, enn hva det gjør med norske familier. Norske familier vet som oftest om barnevernet fra før og dets rolle, mens mange i disse familiene har ikke hørt om barnevernet, da de ikke har noe lignende i hjemlandet. I tillegg kjenner de fleste norske foreldrene til det norske lovverket og systemet, samt hva som kreves av foreldre i Norge.

”Mest utfordrende er noen ganger bruk av tid. Bruker mye tid på å forklare systemer, barnevernets rolle. Samtidig er det viktig at man bruker tid for å etablere tillit. Uten tillit kommer man ingen vei” (informant 5, BV 1).

”Jeg synes det er viktig å dra på hjemmebesøk hos familiene. Ofte liker familiene å vise sin kultur gjennom for eksempel syrisk mat og arabisk kaffe, og jeg opplever at det blir en mer avslappet stemning mellom ”oss og dem”. Når du tar flossdansen med kidsa, blir du liksom ikke like skummel” (informant 7, BV 1).

Hjemmebesøk blir nevnt som en fin arena for å lære familiene å kjenne. Informant 7 påpeker at det blir en mer avslappet stemning mellom saksbehandler og familien. Man tar seg tid til å smake på deres mat, da de liker å vise sin kultur gjennom mat. Tiden man bruker på undersøkelsen av en sak, oppleves forskjellig mellom flerkulturelle familier kontra norske familier.

”Både ja og nei. Norske saker går man rett på sak. Forventer i større grad å ha samme forståelse ovenfor norske lover og regler” (informant 6, BV 1).

”I utgangspunktet skal det vel ikke være store forskjeller, men det blir det på grunn av bruk av tid og relasjonsbygging. Norske familier kan det norske systemet ofte, mens familier fra andre land vet ikke noe om norske regler, do`s and dont`s i oppdragelsen av barna, plikten til gå på skole og så videre” (informant 8, BV 2).

”Det brukes mer tid på kontaktetablering og trygging fordi mange, og kanskje de fleste, familiene er utrolig skeptiske til barneverntjenesten. Det blir satt av mer tid til møter, mye fordi det skal være rom for at tolken skal kunne oversette. Dokumenter blir gjennomgått på en mer detaljert måte. Ellers foregår den på samme måte (som norske familier) etter lovverket” (informant 3, BV 1).

Informantene poengterer at det er viktig å skape en relasjon og en form for tillit til familiene. Dette gjelder uansett hvilke familier man jobber med, men er kanskje ekstra viktig i flerkulturelle familier, føler informantene Det er likevel samme lovverk og tidsfrister som gjelder, noe også regjeringen påpeker i forslag til ny barnevernlov (NOU 2016, s. 16). Her

understrekes det at kultursensitivitet er viktig i barnevernet, men at barnevernloven gjelder uavhengig av familiens kulturelle bakgrunn. Barnets rett til omsorg og beskyttelse går foran kultur, religion og bakgrunn.

”Tenker at det er viktig å vise hverandre respekt, spørre når man er usikker eller fortelle selv om det er noe man ikke forstår. Men det er også viktig at man er tydelig på ens rolle, at en ikke er en venn, men en kontaktperson i en offentlig tjeneste. Viktig å ikke bli for privat, men at man likevel kan være personlig” (informant 1, BV 1).

”Jeg tror at tid er et av de viktigste momentene i relasjonsbygging med familiene. Vi kan ikke forhaste oss, og vi kan ikke kjøre på med lovverk og lignende med en gang. Vi må bli kjent med dem som foreldre og familie først” (informant 2, BV 1).

”Man må lytte til barn og foreldre. Ikke ta parti i foreldrekonfliktsaker. Holde seg nøytral, men samtidig være tydelig på mandatet. Være ærlig og åpen i den grad man kan i løpet av undersøkelsen. Ta imot spørsmål, være åpen, samt være tilgjengelig” (informant 3, BV 1).

Noe som går igjen i forskning på flerkultur i barnevernet er at det er utfordrende å jobbe med disse familiene (Paulsen, Thorshaug & Berg, 2014, s. 5), noe også mine informanter erfarer. Videre at man bruker ofte lengre tid på hver enkelt sak da det er mye fokus på trygging, samt å skape tillit hos familiene. Det er også mye fokus på å forklare hvordan det norske systemet fungerer. Saksbehandlere i tidligere forskning mener man må ha mer tid enn de tre månedene de har til disposisjon i en undersøkelsessak, noe som også støttes av annen forskning. Dette på grunn av at saksbehandlere mister både tid og informasjon i disse sakene. Dette kan skyldes at minoritetsfamilienes kultur, språk og manglende kjennskap til det norske systemet fører til at det tar lenger tid. I tillegg vet vi at bruk av tolk vil øke tidsbruken, det bør brukes mer tid til å forberede seg i forkant av møtene og det kan være utfordringer med å få på plass avtaler (Paulsen, Thorshaug & Berg, 2014, s. 24).

”Det som jeg synes ofte kan være utfordrende med disse familiene, er at de vet så lite om det norske systemet. Man bruker jo ofte veldig mye tid på å forklare forskjeller mellom de ulike instansene, som for eksempel forskjellen mellom NAV og

barneverntjenesten. [...], så det er jo klart at det blir forvirrende at jeg ikke kan fikse barnetrygden da (informant 8, BV 2).

”Jobber ut fra samme prinsipp som i en norsk familie, men vi bruker mye lengre tid på grunn av språkforskjeller og forståelsen av det norske samfunnet. Vi bruker mye tid på å forklare hva og hvem vi er, og mye tid på å trygge familiene. De har ofte en negativ forforståelse og derav frykt for barneverntjenesten” (informant 4, BV 1).

”Opplever at vi bruker mere tid på å bli kjent med familien, fokus på deres historie fra hjemland, flukt, deres egen barndom. Det er fint å vite hvordan de selv ble oppdratt, da man får en større forståelse hvorfor de gjør som de gjør overfor sine egne barn” (informant 5, BV 1).

Som vi kan se bruker informantene mye tid på å etablere en god relasjon til familiene og god kommunikasjon er et nøkkelord i den forbindelse. Et godt samarbeid mellom saksbehandler og bruker, henger ofte sammen med tydelig informasjon, anerkjennelse og gjensidig respekt (Paulsen et.al., 2014, s. 9).

Manglende språkkunnskaper kan også skape konflikter og mistillit mellom partene. I neste kapittel vil jeg vise hva informantene hadde å si om bruk av tolketjenester og hvordan de opplever det.

4.3 Bruk av tolk

Informantene opplyser at de bruker tolk i møter med de flerkulturelle familiene som ikke behersker norsk. De benytter både oppmøtetolk og telefontolk. God kommunikasjon mellom barneverntjenesten og familier er avgjørende for et godt samarbeid (Meld, St. 6 (2012-2013)).

Informantene har både positive og negative opplevelser når det gjelder bruk av tolk i samarbeid med de ulike familiene. Det er flere utfordringer som oppstår ved bruk av tolk; misforståelser kan oppstå, familien kjenner kanskje tolken fra før og skam og rykter kan være en stopper for å åpne seg ordentlig.

”Noen ganger opplever vi at foreldre ikke ønsker å bruke tolk, selv om de ikke er så gode i norsk, og da tror jeg ofte det er på grunn av enten skam eller frykt for

ryktespredning og så videre. Vi prøver å forsikre foreldre om at tolkene har taushetsplikt, men vi kan jo faktisk ikke forsikre de om at tolkene faktisk holder den” (informant 7, BV 1).

Tolkene har ofte varierende profesjonalitet og nivå i norskkunnskap. Dette er sårbart da man ofte snakker med barn og foreldre om alvorlige tema hvor det er viktig at det som blir sagt forstås og tolkes riktig.

”Det er jo synd at når barneverntjenesten har møter med mennesker i sårbare situasjoner at tolketjenester ikke leverer sertifiserte tolker alltid, og [...] at man av og til har møter hvor klientene forstår norsk bedre enn tolken” (informant 1, BV 1).

”Noen ganger har tolkene bare generelt lavt nivå i norsk, og klarer ikke å henge med og oversette riktig. At tolker synser og tror, kan ødelegge en avdekkende barnesamtale eller ødelegge relasjon og tillit til foreldre for eksempel” (informant 7, BV 1).

”Tenker at det er ekstremt viktig at det blir tolket rett slik at vi får tatt riktige beslutninger på riktig grunnlag. Misforståelser oppstår lett, og det er viktig å kontrollere at det som blir gitt av informasjon og den informasjon vi får blir riktig” (informant 4, BV 1).

”Jeg har jo opplevd blandede norskkunnskaper, kan man si, men det er også viktig å tenke på hvordan man sier ting og hvordan man legger fram det man vil få fram. Det er saksbehandleren sin oppgave å sørge for å bruke et språk som gjør at tolken lett og enkelt kan oversette så likt som mulig. Man må jo huske på at ikke alle ord og begrep er like på for eksempel arabisk. Så man bør være nøye med å forklare hva for eksempel utviklingsstøttende omsorg er, dersom man bruker det begrepet, liksom” (informant 8, BV 2).

Det er ikke bare utfordringer med å bruke tolk; de fleste tolker er flinke, forstår barnevernfaglige begreper og fremstår profesjonelle og ikke-dømmende overfor det foreldrene og barna forteller.

»De fleste tolker er jo flinke og klarer å holde seg profesjonelle. Tolker er med under kjempevanskelige samtaler som for eksempel 4-12 [omsorgsovertakelse] formidling, eller avdekkende barnesamtaler hvor det er bekymring om vold eller overgrep. Derfor er det utrolig viktig at tolkene fremstår profesjonelle og trygge, slik at barn og foreldre tørr å åpne seg. Ett pluss er jo selvfølgelig også at tolken forstår barnevernfaglige begrep, som for eksempel kartlegging og tilknytning og så videre» (informant 7, BV 1, min utheving).

Informantene opplever at det kan være utfordrende å bruke tolk i barnesamtaler. Dette er på grunn av at mindre barn ikke forstår helt hva tolkens rolle er. Likevel er det viktig at barn får sin rett til å ytre seg og bli hørt, noe som står nedfelt både i barnekonvensjonen og barnevernloven (Kanstad & Gran, 2016).

«Jeg har veldig forskjellige erfaringer med bruk av tolk i samtaler med barn. Sånn generelt så opplever jeg at det gjør samtaler med barn vanskeligere. Man vet jo aldri helt hva som oversettes og barn er avhengige av konkrete setninger og tydelige spørsmål. Og jeg merker at vi ikke alltid får svar på det vi spør om» (informant 2).

«Jeg opplever at samtaler med barn ikke flyter like bra dersom vi må bruke tolk. Jeg opplever at større barn forstår greia litt bedre, men ikke fra barneskole og ned til barnehage ca. Vi må jo selvfølgelig bruke tolk dersom vi på forhånd vet at barn ikke behersker norsk godt nok til å svare på våre spørsmål, spesielt alvorlige spørsmål og tema» (informant 7, BV 1).

Informantene opplever at oppmøtetolk er det beste å benytte, både i samtaler med barn og voksne. Jeg har ikke funnet forskning på bruk av tolk i kommunikasjon med barn i barneverntjenesten, som betyr at jeg ikke har noe å sammenligne informantenes opplevelser med.

«Har brukt telefon- og oppmøtetolk. Oppmøte er mye bedre. Yngre barn forholder seg ikke alltid til en tolkehøytaler, og svarer ikke på spørsmål. En oppmøtetolk kan jo få en relasjon til barnet, og på den måten blir jo tolkingen bedre. Blir liksom en mer naturlig setting. Telefontolk fungerer bedre på eldre barn, gjerne fra 6. klasse og oppover. Men jevnt over vil jeg si oppmøtetolk er best» (informant 2, BV 1).

«Jeg synes det er best med oppmøtetolk, men noen ganger ønsker ikke foreldre dette. Spesielt i mindre miljø, som for eksempel det eritreiske miljøet. Det er større sjanse for at de kjenner hverandre i små miljø. Pluss at jeg ofte tror det handler om skam da. Det er jo flere foreldre som har sagt at tolken sier ting til dem om at de må passe på hva de sier og så videre. At tolker legger seg borti det foreldre sier» (informant 7, BV 1).

«Jeg synes som regel at det er best med oppmøtetolk, da man ofte snakker med hele kroppen. Ofte får vi også tolker med annen dialekt enn det foreldrene snakker, da er det lettere når de er i samme rom, enn på en dårlig høyttaler» (informant 8, BV 2).

Informantene uttrykker at de ikke har fått særlig opplæring i kommunikasjon via tolk.

«Jeg har ikke fått noen som helst form for opplæring på tolkebruk, verken gjennom skolen eller jobben» (informant 2, BV 1).

«Jeg har ikke fått spesifikk opplæring i tolkebruk. Ikke på skolen og ikke via jobben. Da jeg begynte i barneverntjenesten, var jeg med på mange møter og fikk se hvordan de andre saksbehandlerne gjorde det. Det var vel på den måten jeg lærte meg å bruke tolk» (informant 7, BV 1).

«Nei, jeg har aldri hatt noen form for opplæring. Kan ikke huske å ha snakket om det på studie heller» (informant 8, BV 2).

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (iMDi) har undersøkt bruk av tolk i ulike deler av offentlig sektor, og undersøkelsene viser at offentlige ansatte har behov for, og ønsker, opplæring i kommunikasjon via tolk. I følge en kunnskapsoversikt fra 2007 er det mangelfull kunnskap om tolkebruk i barnevernet (NOU, 2014: 8, s. 154), og ifølge NTNU Samfunnsforskning er det behov for mer kunnskap om bruk av tolk i barnevernet. Videre at det er nødvendig med fokus på utdanning, kvalifisering og kvalitet gjennom praksis (Paulsen, 2014). Aadnesen sin avhandling (Paulsen et.al, 2014, s. 23) viser at det er manglende rutiner hos barnevernsansatte i å kartlegge foreldrenes språkferdigheter, slik at det blir opp til hver enkelt å vurdere om det er nødvendig med tolk eller ikke. Dette kan føre til at familiene ikke

blir godt nok ivaretatt og at viktig informasjon ikke blir formidlet og gjort tilgjengelige for familiene.

I neste kapittel vil jeg gå inn på et tema som utkrystalliserte seg i analysen av datamaterialet, nemlig frykten for barnevernet. Dette er et tema informantene var opptatt av.

4.4 Frykt for barnevernet, og andre utfordringer i møte med flerkulturelle familier

Er det noe jeg opplever går igjen i datamaterialet, er det at informantene uttrykker utfordringer å samarbeide med familier som er redde for barneverntjenesten.

”To foreldre som vi hadde inn på førstesamtale spurte om det stemte at barnevernet henter barn som ikke har nok leker hjemme” (informant 7, BV 1).

En forskning publisert i Tidsskriftet Norges Barnevern i 2015, med tittelen *Frykten for barnevernet – en undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger* (Fylkesnes, Iversen, Bjørknes og Nygren, 2015) viste at det ikke nødvendigvis var egne erfaringer som skapte denne frykten, men heller en rekke oppfatninger om barnevernet som var gjengs i minoritetsmiljøer. Som at; barnevernet tar barn, barnevernet går ikke i dialog med foreldrene og barnevernet diskriminerer.

”[...] de aller fleste er veldig redde for barneverntjenesten fordi de ser ut til å lytte til folkemunne i miljøet sitt, samt det som står i media. Sistnevnte er en generell utfordring i tjenesten, også med norske familier” (informant 3, BV 1).

Frykt for barnevernet kan hindre familiene i å åpne seg om de problemer man har, og det blir derfor utfordrende for saksbehandlerne å hjelpe.

”Det var også utfordrende at de ofte sa det de visste eller trodde barneverntjenesten ville høre, noe som gjør det vanskelig å skulle hjelpe, samt sette inn endringsbaserte tiltak” (informant 3, BV 1).

”Når informasjon er skjult for oss fordi vi ikke har nok kunnskap til å avdekke problemer i familien ved at vi ikke vet hva vi skal se etter eller spørre om” (informant 4, BV 1).

«Det jeg med en gang tenker på, er at de ofte virker redd for å være ærlige med oss. Når de sier at barna aldri krangler, eller når barna sier de aldri krangler med søsknene sine, vet jeg 98 % sikkert at det ikke stemmer. Selvfølgelig krangler søsken, det er mest sannsynlig ikke derfor barneverntjenesten har fått en bekymringsmelding i utgangspunktet» (informant 7, BV 1).

«Jeg synes det er utfordrende å jobbe med flerkulturelle familier. Jeg innrømmer at jeg ikke er så kunnskapsrik på det, og ønsker meg vel derfor å hovedsakelig jobbe med norske familier» (informant 9, BV 2).

Det kan være ulik opplevelse av hva som er god oppdragelse og hva som er omsorgssvikt. Dette er noe informantene uttrykker som utfordrende. Hva foreldre opplever som bra for barnet i en kollektivistisk oppdragelsesform vil på enkelte punkter være forskjellig fra hva foreldre med en individualistisk livsform oppfatter som bra (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007, s. 43). Det trenger ikke nødvendigvis være en familie som lever en kollektivistisk livsform heller; det kan også handle om kultur. Det å holde på kulturen sin er en viktig motivasjon for å utøve kontroll (Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg & Berg, 2011, s. 31).

”[...] at man har ulikt tankesett og forståelse. Det er frustrerende når man møter mennesker som har helt annet menneskesyn når det gjelder menneskets verdi, og da spesielt barnets verdi, eller at det er forskjell på menn og kvinners verdi” (informant 1, BV 1).

”Det er vanskelig når man har bestemte oppfatninger om hva vold er, men så møter man mennesker som har ulik definisjon av vold enn seg selv, og da forstå at det er svært mange barn som ofte opplever vold i sine hjem i oppdragelsesøyemed. Det er helt vanvittig” (informant 1, BV 1).

Informantene finner det utfordrende og problematisk å jobbe med disse problemstillingene.

”Det er jo det at det er problemstillinger man ikke møter i norske familier, noe som vil si at det er ting som jeg ikke alltid skjønner eller vet noe om. Familiene kan handle og

tenke på måter som jeg ikke alltid forstår, noe som kan gjøre at samarbeidet kan bli vanskelig” (informant 2, BV 1).

”Kanskje at de ikke ser på vold på samme måte som vi på generell basis gjør i Norge. Bagatellisering, bortforklaring, benektelse og liten refleksjon” (informant 3).

Samarbeidet mellom saksbehandler og minoritetsperson, kan være utfordrende for begge parter. Saksbehandlere knytter samarbeidsproblemer ofte opp mot språk- og kulturforskjeller (Paulsen et.al, 2014, s 66). Dette kan forklares med at felles referanserammer og oppdragelsessyn er så ulikt at det blir en barriere det kan virke uoverkommelig å bryte. Men problemene mellom partene bør også ses hos den andre parten, der barnevernets organisering og arbeidsformer også kan ha betydning for hvordan relasjonen utvikler seg (Paulsen, et. al., s. 67). Tillit er et stikkord, men det kan være vanskelig å etablere tillit i saker der for eksempel familier kommer fra samfunn som representerer helt andre oppdragelsesformer enn det som er vanlig i Norge. Språkproblemer og begrenset kunnskap om det norske samfunnet vil være med på å forsterke holdningene, og på samme måte som at barnevernet blir beskyldt for å ha stereotype holdninger til innvandrerbefolkningen, kan også innvandrerbefolkningen ha holdninger til barnevernet som hindrer samarbeid.

Mistillit til barnevernet kan ha flere årsaker. Det kan skyldes feiloppfatninger om hva barnevernet arbeider med, at familier føler seg misforstått eller manglende kunnskap om barnevernet (Paulsen et.al., 2014, s. 19). De frykter at barnevernet skal gripe inn og har ikke tillit til at barnevernet kan være til hjelp og støtte. Denne tillitskrisen er til stort hinder for å gjennomføre endringer i familiene (Paulsen et.al., 2014, s. 20).

Noen minoritetsfamilier føler seg diskriminert av barnevernet, i den forstand at deres syn på oppdragelse og kjønnsroller ikke blir anerkjent av barnevernet (Paulsen et.al., 2014, s. 20). Slik opplever de tap av kontroll i forhold til barna. Kommunikasjon er viktig for å etablere tillit, og det å bli respektert og føle man blir tatt på alvor er viktig i relasjonsbyggingen mellom familiene og barnevernet. Her har den profesjonelle (her barnevernet) et stort ansvar for hvordan møtene utarter, fordi de har makt til å legge premissene for innholdet i møtet ((Paulsen et.al., 2014, s. 22). Brukermedvirkning kommer her inn som et viktig begrep, og det innebærer at brukerne tilføres økt innflytelse og makt slik at de bedre kan settes i stand til å delta i å finne løsninger (Paulsen et.al., 2014, s. 22).

Informantene påpeker at det kan være utfordrende når man ikke alltid forstår hvorfor noen foreldre gjør som de gjør. Hva handler det om? Er det på grunn av at familien holder igjen og ikke forteller, eller handler det om at saksbehandleren ikke har nok kompetanse og kunnskap til å ta fatt på problemstillingen?

4.5 Negativ sosial kontroll

Negativ sosial kontroll var det største temaet i mitt datamaterialet. Dette temaet har jeg derfor kategorisert i flere undertema for en bedre oversikt. Det er delt inn i fem underkategorier.

Sju av ti informanter jobber ved det flerkulturelle teamet, og har god kjennskap til tema, mens to av de andre tre informantene har for det meste jobbet med familier hvor kultur og ære ikke er så sentralt, og har lite kjennskap til hva negativ sosial kontroll er og hva det innebærer.

Likevel har de noen saker hvor det er flerkulturelle familier.

4.4.1 Informantenes kjennskap til tema, og framgangsmåte i undersøkelsen

Mange av informantene fremstår å kunne mye om hva negativ sosial kontroll er og hva det innebærer. Informantene beskriver blant annet at negativ sosial kontroll er noe som særlig rammer jenter, som begynner gradvis med at de blir eldre og som hindrer barnet i selvutfoldelse.

”Vi ser ofte at disse familiene har motsatt oppdragelse enn den norske. I Norge har vi mer kontroll og oppfølging mens barna er små, mens vi gir dem mer og mer frihet jo eldre de blir. I for eksempel muslimske familier, ser vi ofte at barna får mindre og mindre frihet jo eldre de blir” (informant 8, BV 2).

”Etter å ha jobbet med ungdom som er utsatt for negativ sosial kontroll, vil jeg si at det er vanskelig å avdekke, og det krever mye av deg som saksbehandler. Negativ sosial kontroll foregår svært kontrollert og skjult, og ungdommer som lever slik kan oppleve det som så normalt at de ikke vet av annet [...]” (informant 1, BV 1).

«[...] Jeg ser på negativ sosial kontroll som kontroll som går utover barnets muligheter til selvutfoldelse. Når foreldrene kontrollerer hvem barnet skal være venner med, kjæreste med, hvilken utdanning barna skal ta, hvem de skal gifte seg med og så videre» (informant 2, BV 1).

”Negativ sosial kontroll handler om å miste kontrollen over eget liv. Ikke kontroll over egne medier, ikke kontroll over sosialt liv, ikke kontroll over fritid og lignende. Men også når man mister kontrollen over seg selv som individ og person. Når man ikke får bestemme selv, ha egne meninger, uttrykke egne behov eller få lov til å gjøre ting man ønsker og har lyst til” (informant 3, BV 1).

”Ulike indikatorer på negativ sosial kontroll kan være at de deltar ikke på sosiale aktiviteter etter skole, som fritidsaktiviteter, venner andre arrangerte aktiviteter, deltar ikke på sosiale medier, fravær fra skolen, blir fulgt til å fra skolen, lever et dobbeltliv som for eksempel å skifte klær på skolen” (informant 6, BV 1).

To informanter har ikke hørt særlig mye om tema, og har dermed ikke hatt fokus på det.

«Jeg har ikke mye kjennskap til tema, men jeg har selvfølgelig hørt om det. Det er ikke et utbredt fokus her i tjenesten, noe som igjen fører til at det ikke blir kompetanseheving på det. Mer kompetanse, mer fokus» (informant 9, BV 2).

”Jeg har ikke så mye kjennskap til hva det er for noe. Jeg jobber for det meste med norske familier, og har egentlig ikke hørt mye snakk om dette. Har vel ikke så mye fokus på det, egentlig. Jeg har ikke hatt opplæring i det, så da blir det vanskelig for meg å bruke det, eller lete etter det, om du skjønner. Jeg vet ikke hva jeg skal se etter” (informant 10, BV 2).

Informantene opplever at negativ sosial kontroll blir utført for å passe på at familiemedlemmer ikke fører skam eller vanære overfor familien, spesielt er det viktig å passe på jentene og damene i familien. Dette gjør man ved å sjekke barnas sosiale medier, følge med på hvem de er sammen med på fritiden og på skolen og følge med på hvordan de kler seg og ter seg (Bufdir, 2019). Kultur er også en vesentlig årsak til at negativ sosial kontroll utøves. Mange foreldre kan bli redde for at barna deres blir for norske, at de gjør som norske ungdommer, og kanskje glemmer sin kultur og hjemland. Derfor kan foreldre innskrenke barn og unges frihet, for å hindre at dette skjer eller at det skjer ytterligere. En informant påpekte at foreldre kan kjenne på krysspress når de kommer til Norge, krysspress mellom det norske samfunnet og det samfunnet familien opprinnelig kommer fra.

”Jeg tror at det ofte handler om at foreldrene er opptatt av at familiens ære opprettholdes. Den negative sosiale kontrollen kan ofte bli sterkere når de kommer til Norge, da foreldrene kan oppleve et krysspess mellom det norske samfunnet og samfunnet familien opprinnelig kommer fra” (informant 2, BV 1).

I følge flexid.no (u.å.), er en del barn og unge som opplever negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, barn og unge med innvandrerbakgrunn og som er krysskulturelle. Det kan være utfordrende både for foreldrene og for de unge å leve med krysskultur, da man skal finne en balanse mellom ulike, gjerne motstridende, levesett. Som foreldre skal man følge opp barn som vokser opp med helt andre omstendigheter enn hva man selv gjorde (flexid, u.å.). Det kan tolkes som at foreldrene blir redde for at barna skal glemme hvor de kommer fra, og at de skal ha mer interesse for sine norske venner og typiske aktiviteter som norske ungdommer gjør, i verste fall bedrive rus og kriminalitet.

”For noen familier er det naturlig å videreføre en skikk man er vant til, og for andre familier som kanskje tidligere har vært ansett som mer liberale i sitt hjemland kan man føle et behov for å verne mer om det som er kjent og som er tradisjon” (informant 1).

”Når det kommer til flerkulturelle familier tenker jeg dette (negativ sosial kontroll) handler om foreldrenes ønske om kontroll over sine egne barn. Mulig frykt for «fornorskelse». Mulig frykt for at barna mister røttene sine og kontakten med sin kultur og sin religion” (informant 3, BV 1).

”Deres måte å hindre barna sine i å gjøre handlinger som strider imot familiens æreskodeks” (informant 4, BV 1).

«Skadelig kulturell praksis» (informant 6, BV 1).

«Jeg tror det handler mye om frykt for at familien blir ilagt skam. Skam for at barnet ikke bruker hijab, skam for at barnet får seg norsk kjæreste, skam på grunn av klær barnet har på seg, og frykt for at barnet eller ungdommen blir for selvstendig eller for norske og så videre» (informant 7, BV 1).

Det trenger ikke alltid å være de nærmeste som utfører volden eller kontrollen, da det i den kollektivistiske kulturen kan være flere som utfører den, samt brødre eller onkler. Det er hele familiens oppgave å se til at familiens ære blir ivaretatt (Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg & Berg, 2011, s. 32). Når man flytter til et nytt land, er det naturlig å være usikker, da det er andre sosiale normer og annen kultur, og da er det naturlig å søke til det kjente, som er andre med samme kultur og landbakgrunn. Her kan de hjelpe hverandre med å bli kjent med de ulike reglene, og de kan hjelpe hverandre og passe på at barna, og de voksne, oppfører seg sømmelig.

«Patriarkatet, familieoverhodene; i første rekke menn. Fedre, onkler. Men kvinner har også en svært aktiv rolle hva gjelder å instruere deres døtre og sønner om å opprettholde familiens ære» (informant 1, BV 1).

«Det kan være hvem som helst i familien. Både foreldre, yngre og eldre søsken, utvidet familie, naboer og så videre» (informant 2, BV 1).

«Gjerne storfamilien. Trenger ikke nødvendigvis være mor og far i Norge, men kanskje en onkel eller en annen «stor-person» i familien som ikke befinner seg i landet. I praksis er det gjerne nær familie og det trofaste nettverket som utfører kontrollen» (informant 3, BV 1).

«Det kan virke som om at sønnene får i oppdrag å sikre at søstrene oppfører seg sømmelig» (informant 4, BV 1).

«I familier hvor man er bekymret for at det utøves negativ sosial kontroll, er det viktig å kartlegge familien. Kartlegge hvem som bestemmer, hvem er familiens overhode. Selv om en familie bor i Norge, betyr ikke dette at mor eller far i Norge er de som bestemmer. I mange familier kan det være en bestefar eller onkel i hjemlandet som bestemmer» (informant 5, BV 1).

«Jeg har også opplevd mye skam, dømming og kontroll i de ulike miljøene blant de voksne. Det var en mor som skilte seg fra mannen sin, tok av seg hijaben, og begynte å trene og så videre. Hun elsket å kunne gjøre hva hun ville. Da ble hun kalt for hore av

miljøet, hun kunne like så godt tatt av seg trusa, liksom. Hun endte opp med å ta på seg hijaben igjen, da det ble for mye press, trusler og ryktespredning» (informant 7, BV 1).

I følge noen av informantene er det viktig å kartlegge den utsattes nettverk. Kartlegge hvem som bestemmer, hvem som er overhode i familien. Selv om de bor i Norge, betyr ikke det at det er mor eller far i Norge som utøver kontrollen. Gruppetilhørigheten er sterk, og familiens beste anses som viktigere enn individets beste, dermed har alle familiemedlemmene et ansvar for å sørge for at familien og slekta ter seg sømmelig (Bufdir, 2019).

«Negativ sosial kontroll er generelt vanlig i de kollektivistiske samfunn der det er viktig hva andre mener om deg. Ungdommen er ikke et individ men en del av familien og dermed også bærer av familiens ære. Så selv om jeg mest har sett det i muslimske familier, betyr det ikke at det kun er der det eksisterer» (informant 2, BV 1).

«I veldig konservative familier ser man det oftest, og det kan være muslimske familier, men også i norske kristne familier. I mange familier er det også andre familiemedlemmer som er med på å bestemme, den såkalte "storfamilien", og da kan andre familiemedlemmer som onkler og besteforeldre, sitte i hjemlandet å diktere hva familien i Norge kan og ikke kan gjøre» (informant 7, BV 1).

Informantene har opplevd, eller sett negativ sosial kontroll, mest i muslimske og/eller arabiske familier, generelt kollektivistiske og patriarkalske kulturer og familier, men informantene poengterer at det også skjer i andre kollektivistiske samfunn som for eksempel i læstadianske og andre kristen-konservative familier. Som vist i teorikapittelet, kan man skille mellom kollektivistisk og individualistisk oppdragelse, og autoritativ og autoritær oppdragelse. I den individualistiske oppdragelsen er det mye fokus på at barn skal ha innflytelse på eget liv, men i den kollektivistiske oppdragelsen er det familiens behov som går foran (Holm-Hansen, Haaland & Myrvold, 2007, s. 44). Autoritær oppdragelse handler om lydighet, ordre og ytre disiplin, inkludert fysisk avstraffelse, mens den autoritative med selvstendighet, dialog og indre disiplinering (Bredal & Melby, 2018, s. 18).

Informantene opplever ikke at de får mange bekymringsmeldinger som handler konkret om negativ sosial kontroll, men at de har fått bekymringsmelding fra både skole og politi. Ofte

handler bekymringen om noe annet, men som senere viser seg å være negativ sosial kontroll. Bekymringene kan for eksempel være mye fravær på skolen, at ungdommen har forandret seg (Bredal & Melby, 2018, s. 77) eller at politi melder om en bror som utøvde vold mot søster på grunn av at hun fikk seg norsk kjæreste .

«Ungdomsskoler eller miljøer der det vanker ungdommer, eller at anonyme meldere tar kontakt med bekymring for en venn eller en nabo. Innimellom kan slike bekymringer komme som følge av samtaler saksbehandlere har hatt med barn eller ungdommer, eller at noen forteller om egne erfaringer til noen de stoler på»
(informant 1, BV 1).

«Min korte erfaring tilsier at det ofte er slik at man ikke får bekymringsmelding om negativ sosial kontroll. Men når vi arbeider i familiene og blir kjent med dem, så ser vi tegn på negativ sosial kontroll. Bekymringen kan ofte omhandle noe helt annet også viser det seg at det egentlig handler om negativ sosial kontroll. Derfor er det viktig at vi i barneverntjenesten bruker tid på de familiene vi arbeider med» (informant 2, BV 1).

«Slik jeg husker det, er det skoler, helsesykepleier og/eller enkeltpersoner som på en eller annen måte er i kontakt med barnet eller ungdommen det gjelder» (informant 3).

«Har for eksempel fått bekymringsmelding fra politi vedrørende en bror som utøvde vold mot søster på grunn av at hun hadde fått seg kjæreste, som i tillegg var norsk»
(informant 7, BV 1).

«Som regel kommer det ikke bekymring om negativ sosial kontroll sånn konkret, men heller bekymring fra skolen for eksempel om mye fravær og så videre, men som etter hvert kan tolkes som negativ sosial kontroll» (informant 7, BV 1).

Informantene beskriver at man først snakker med ungdommen det gjelder, og skape en form for relasjon til den før de snakker med foreldrene. Bredal og Melbys (2018) forskning viser at det er viktig å snakke med ungdommen først, og helst over lengre tid før man snakker med foreldrene. I første fase kan det være lurt å unngå å snakke med ungdommen og foreldrene sammen. Dette på grunn av at det er relativt vanlig at de utsatte trekker eller bagatelliserer det

de har fortalt, både av frykt for konsekvenser og på grunn av lojalitet, savn og dårlig samvittighet (Melby & Bredal, 2018, s. 147). I tillegg påpekes det hvor viktig det er at ungdommen får kontroll over egen sak. Dette kan tolkes som at det kan trygge ungdommen på at barneverntjenesten ikke gjør noe uten at hen vet om det, og på den måten har følelsen av å ha kontroll over det som skjer rundt en selv og eget liv.

«Min erfaring er at det kan være bra å snakke med ungdommen det gjelder før man snakker med foreldre, og at man inngår en samarbeidsallianse med ungdommen og meldereren, for eksempel en skole eller en privatperson. Det er enormt viktig at man bruker tid på å trygge den unge på at man ønsker å hjelpe, og at ungdommen selv får følelsen av å ha mest mulig kontroll i egen sak» (informant 1, BV 1).

«[...] Men tenker at man begynner med å snakke med barnet/ungdommen og får hen til å beskrive sin hverdag, hvilke regler hen har hjemme og lignende. Hvis det er ungdommer kan man i større grad avtale med ungdommen hvordan undersøkelsen skal se ut enn hvis det er snakk om små barn. Mange opplever å bli forfulgt, kontrollert på alle arenaer og truet» (informant 2, BV 1).

«Ofte kan det være fint å snakke med ungdommen flere ganger, før man involverer foreldrene. Mange kan bli redde for konsekvenser av at foreldre får vite, og da er det viktig å trygge barnet på at vi er på deres side, og at vi etter beste evne ikke skal gå i mot deres ønsker. Noen ganger er vi nødt til å fortelle foreldrene hva barnet har sagt, og da må vi vurdere om det er trygt for barnet å dra hjem med foreldrene» (informant 7, BV 1).

«Barn og ungdommer er ofte redde for barneverntjenesten også, da jeg tror mange foreldre bruker barnevernet som skremselspropaganda i oppdragelsen. Det er veldig viktig å snakke mye med de om hva barnevernet er og gjør. Ikke gå rett på bekymringen» (informant 8, BV 2).

Informantene snakker om at det er viktig å bruke mye tid med ungdommen, samt få ungdommen selv til å beskrive sin hverdag uten og nødvendigvis introdusere begrepet negativ sosial kontroll. Hvordan foregår en vanlig dag hjemme hos ungdommen? Hva gjør hen etter

skoletid? Hvem er hen sammen med og så videre. Man får vite mye gjennom hvordan ungdommen selv opplever og beskriver hverdagen sin. Man vet at utsatte ungdommer kan oppleve restriksjoner for hvem hen kan være venn med, hva hen kan gjøre på fritiden og hvem hen kan gifte seg med (Bufdir, 2019), da er det viktig å la dem beskrive dagen sin, da de vet best hvordan den er.

«Ofte er det slik at disse ungdommene har levd med en løgn over tid, for eksempel ved at de har levd et slags dobbeltliv hvor de har holdt en side av seg selv skjult for familie eller det miljøet man kommer fra» (informant 1, BV 1).

«I samtale med en ungdom jeg hadde sak på fra tidligere, snakket vi om hvordan ungdommen opplevde familien sin, om regler i hjemmet og om det var noen som bestemte mer enn andre. Hvilke oppgaver var det i hjemmet, var det forskjell på jente og gutt? Jeg introduserte begrepet negativ sosial kontroll for ungdommen i en samtale vi hadde hvor ungdommen fortalte at hen ikke fikk ha telefonen sin i fred, og at hen heller ikke fikk gjøre noe på fritiden» (informant 1, BV 1).

«[...] så er det lurt å få de til å selv beskrive sin hverdag. Hvordan vil de selv beskrive at de har det? Hva får de lov til? Hva synes de om hvordan de har det kontra hvordan andre barn har det hjemme? Man kan spørre om det å ha kjæreste, får de lov til det? Hvem får de leke sammen med?» (informant 2, BV 1).

«Stille åpne spørsmål med fokus på tematikken. Ikke legge ordene i munnen på personen, men spørre på en måte som gir personen mulighet til å fortelle, forklare og/eller reflektere over egne opplevelser. Kanskje ta samtalen på skolen ovenfor å frakte personen til barneverntjenesten. Forhåpentligvis en trygg arena, samt tilgang til trygge voksne» (informant 3, BV 1).

«Barn og ungdommer er ekstremt lojale ovenfor familien sin og foreldrene sine. Ofte kan de også være redd for konsekvenser av å snakke. Det er derfor veldig viktig å bruke mye tid på relasjons- og tillitsbygging. Kanskje ikke introdusere begrepet sosial kontroll, men heller la de selv beskrive hverdagen, også vurderer man om det går utover barnets frihet» (informant 7, BV 1).

Informantene uttrykker viktigheten med å la ungdommen selv beskrive sin hverdag, og ikke nevne begrepet negativ sosial kontroll. De kan være veldig redde og, og man ønsker å unngå at de trekker tilbake det de har sagt. Et sentralt mål i arbeidet bør være at jenta ikke trekker tilbake det hun har sagt som følge av press fra familien eller manglende støtte fra barneverntjenesten eller andre hjelpere. Det er viktig å utvikle et samarbeid med for eksempel skolen eller andre som kjenner jenta (Bredal & Melby, 2018, s. 77).

Det kan oppstå flere negative konsekvenser av negativ sosial kontroll. I verste fall kan den føre til død, enten ved drap, æresdrap, eller selvmord. Andre konsekvenser informantene nevner er at den utsatte rømmer fra familien eller at de blir tvangsgiftet, psykiske vansker som for eksempel posttraumatisk stresslidelse, relasjonsvansker og at man kan bli voldsutsatt. Lind (2020) nevner psykiske vansker som angst, uro, stress, traumer og depresjon

”I verste fall døden. Jenter kan bli drept, eller få leve vansiret, noen blir bortført, tvangsgiftet. Noen jenter lever på flukt fra sine familier og lever i skjul med ny identitet, mange får enorme traumer som er vanskelige å bearbeide. Psykiske vansker, PTSD, relasjonsvansker, man kan bli voldsutsatt. Negativ sosial kontroll kan føre til enormt mye faenskap” (informant 1, BV 1).

”Negativ sosial kontroll kan jo i verste fall føre til selvmord eller æresdrap. Det er det verst tenkelige utfallet. Det kan jo også føre til at ungdommer som rømmer fra sin familie for å kunne leve slik de vil. Eller ungdom som tvangsgiftes inn i for eksempel voldelige ekteskap” (informant 2, BV 1).

Både gutter og jenter kan bli utsatt for tvangsekteskap, og med ulike landbakgrunn, religion og sosioøkonomisk bakgrunn. Barn og unge som har levd fritt helt til kontrollen starter i det som anses som gifteklar alder kan bli utsatt for tvangsekteskap. Dersom barneverntjenesten er inne i familier hvor man ser at det utøves streng kontroll, tvang og vold, og at denne kontrollen er æresrelatert, kan det være nyttig forebygging å kartlegge faren for tvangsekteskap.

Tvangsekteskap, eller ekteskap, kan være et forsøk på å få kontroll over en ungdom som har brutt med hva som anses som akseptable normer, som for eksempel jenter som har oppført seg usømmelig, eller gutter involvert med rus og kriminalitet (Bufdir, 2019).

”Det har blitt gjennomført akutt plasseringer på bakgrunn av negativ sosial kontroll. Det største inngripende barneverntjenesten har og i enkelttilfeller er nødt til å gjennomføre. For personen det gjelder vil jeg anta at negativ sosial kontroll kan føre til fratakelse av frihet og fratakelse av det å være sin egen person og sitt eget individ” (informant 3, BV 1).

”I verste fall kan negativ sosial kontroll føre til død, i form av drap eller selvmord. Ære er så viktig for familien og miljøet, at det er bedre at den som har brakt vanære over familien, spesielt mennene i familien, dør, for da har det liksom ikke skjedd” (informant 7, BV 1).

Ettersom æren er kollektiv, vil en sønn eller datters brudd på æreskodeksen gå utover hele familien. Æreskodeks er de reglene og normene som forteller hva som gir ære og hva som fører til vanære. Datteren vil bli sett på som ei dårlig jente, sønnen som en gutt som er udugelig, foreldrene som dårlige foreldre og brødrene som gutter eller menn som har forsømt sitt ansvar når det gjelder å passe på søknene sine (Bufdir, 2019).

«Konsekvenser kan være alt fra tvangsgifting, æresrelatert vold og drap, men også psykiske vansker som angst og traumer» (informant 8, BV 2).

Det vil være stor variasjon alt etter som hvor stor del av familie og nettverk som utøver kontrollen, og hvor mye fysisk og/eller psykisk vold som utøves, men noen av konsekvensene er, i tillegg til psykisk helseproblemer og traumer, lav selvtilitt, stress, depresjon, ensomhet, angst og uro. Man kan få søvn og konsentrasjonsvansker, utfordringer med å skille egne følelser fra andres følelser, selvutslettende oppførsel og selvskading (Lind, 2020).

4.3.4 Gutters rolle i familien

Informantene opplever at det er visse forskjeller på gutter og jenter i disse familiene. De opplever blant annet at guttene er friere, men også at de har et ansvar med å følge med og passe på søstrene sine. Dette bekrefter Bufdir (2019); guttene har mer handlingsrom enn jenter, men kan samtidig pålegges et ansvar med å kontrollere og sanksjonere atferden til familiens kvinner.

«Ja, og både jenter og gutter er ofre på ulike måter, jentene som bærer av familiens ære, og gutter som voktere av jenta som bærer den. Og slik jeg har sett det kan det være svært belastende for guttene å ha en slik rolle, særlig i et samfunn hvor man selv kanskje ønsker mer frihet, men likevel er fanget i et handlingsmønster som lenker guttene til å passe på jentene, som søstre og kusiner» (informant 1, BV 1).

«Guttene kan ha det «friere» enn jentene i forhold til venner, fritid og lignende. Samtidig kan guttene oppleve like mye kontroll som søstrene. Og det er ofte bestemt hvem gutten skal gifte seg med, selv om han kan ha det friere før ekteskapet. Guttene som må utøve negativ sosial kontroll over sine søstre kan oppleve det som svært belastende» (informant 2, BV 1).

«Guttene får ofte mer ansvar enn jentene. Guttene/mennene er ofte familiens overhode. Jenter kan ofte føle seg kontrollert eller tråkket på, mens guttene kan føle de ikke hadde annet valg enn å gjøre som de fikk beskjed om. Det er ikke alltid guttene ønsker ansvaret de blir pålagt» (informant 3, BV 1).

«Ja. Barna bærer familiens ære. Spesielt gjør døtrene det, og derfor reguleres de i større grad enn brødre. Brødre får ansvar til å føre tilsyn, true og grensesette sine søstre» (informant 6, BV 1).

Informantene har ikke hatt saker hvor de har avdekt negativ sosial kontroll ovenfor gutter, men har sett at de kan være pålagt å utøve kontroll over søsken, noe som kan oppleves som vanskelig og en form for kontroll. I tillegg nevner noen informanter at det ikke har vært særlig fokus på gutter utsatt for negativ sosial kontroll. Det som er mest kjent, er at jenter med innvandrerbakgrunn utsettes for negativ sosial kontroll, men både jenter og gutter kan utsettes for negativ sosial kontroll (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 14).

«Jeg har hatt undersøkelser hvor guttene har blitt pålagt å utøve negativ sosial kontroll mot jentene i familien. Det tenker jeg kan være enormt vanskelig for både guttene og jentene» (informant 1, BV 1).

«Ikke saker der det har kommet frem. Men har hatt saker der man har mistenkt det. Spesielt da i forhold til skole, vennskap og fremtidig ekteskap» (informant 2, BV 1).

«Jeg har hatt en sak hvor gutten følte seg kontrollert, men hvor barneverntjenesten ikke avdekket den sosiale kontrollen som veldig negativ» (informant 3, BV 1).

«Det forekommer nok, men jeg kan ikke huske å ha vært borti det. Ikke hatt fokus på det» (informant 4, BV 1).

«Jeg har ikke hatt en slik sak, nei. Jeg vet ikke om det er på grunn av at det faktisk ikke har vært negativ sosial kontroll i familiene jeg har jobbet med, eller om det var negativ sosial kontroll, men som vi ikke klarte å avdekke. Det forekommer nok mer enn vi tror, og det at gutter ofte blir pålagt å utøve kontroll over søsken, kan være en form for kontroll overfor gutten. Skal jeg være ærlig, har det ikke vært mye fokus på negativ sosial kontroll når det gjelder unge gutter» (informant 7, BV 1).

Her nevnes det at gutten kan måtte være med på å kontrollere søstrene sine, og at det er en type kontroll overfor gutten. Det kan fremstå som at det er høyere terskel for gutter å oppsøke hjelpetilbudet, noe flere hjelpetilbud har erfart (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 14). I patriarkalske familier er det i tillegg vanlig at gutter læres opp til å beherske sin rolle som familieoverhode og forsørger (Bufdir, 2019). Det kan tolkes som at gutter skal være tøffe og sterke, noe som kan gjøre det vanskelig for gutter å oppsøke hjelp, da de kanskje tror det vil føre til at de blir sett på som svake. Bredal og Melby (2018) nevner at det burde være mer fokus på hvordan klassisk patriarkalsk oppdragelse kan påvirke gutter. De guttene som læres opp til å utøve kontroll og vold overfor sine søstre, kan få problemer med å relasjonsbygging og voldsutøvelse senere i livet (s. 149).

4.3.11 Utfall av undersøkelsen, samt videre fokus

Utfallet av undersøkelsene kan være alt fra henleggelse til akutt plassering til begjæring om omsorgsovertakelse. Flere av informantene har opplevd å både henlegge og gått til sak om omsorgsovertakelse. Det handler mye om hvordan foreldrene og barnet/ungdommen selv ser på situasjonen, og hvor mye de forteller. Dersom foreldre ikke ser at de har behov for hjelp, og ikke samtykker til hjelpetiltak, må barneverntjenesten enten henlegge eller henlegge med bekymring. Dette bestemmes ut i fra hvilken grad barneverntjenesten er bekymret. Det samme gjelder for ungdommen. Barneverntjenesten er opptatt av, og har som plikt, å få fram barnets

eller ungdommens stemme i sitt arbeid, noe de også har rett på, og derfor må de også ta hensyn til det de sier når vurderinger tas (Bufdir, 2019).

”[...] Men vet at det ofte kan ende med henleggelse når det gjelder yngre barn, da man kanskje ikke alltid kommer til bunns i hva det er. Med ungdommer kan det gjerne ende med plassering. Enten fordi ungdommen selv ønsker det for å kunne komme seg vekk, eller fordi barneverntjenesten vurderer at det kan være skadelig for ungdommen å bo hjemme” (informant 2, BV 1).

”Det kommer helt an på situasjonen og på hvorvidt foreldrene erkjenner, reflekterer, ser behovet for endring, og lignende. eller ikke. Gjør de dette kan barneverntjenesten gå inn med hjelpetiltak i forbindelse med å få foreldrene til å forstå barn og ungdom, og deres utvikling og deres behov” (informant 3, BV 1).

”Hvis situasjonen i løpet av en undersøkelse har vist seg å ikke være bekymringsfull kan man henlegge. Enkelte ganger må man akutt plassere på bakgrunn av barnets eller ungdommens ønsker eller det som vurderes å være barnet eller ungdommens beste” (informant 3, BV 1).

”Det kommer an på graden av kontrollen. Jeg har både henlagt, iverksatt foreldreveiledning og fremmet sak til Fylkesnemnda på grunn av det” (informant 4, BV 1).

”Alle. Vi kan anta negativ sosial kontroll praktiseres i veldig mange av de familiene vi møter, særs fra samme miljø. I noen saker er det vanskelig å finne ut i hvilken grad det praktiseres, særlig hvis barna ikke formidler noe og foreldrene ikke ønsker hjelp. Det er viktig å forebygge, samt gi tilrettelagt veiledning” (informant 6, BV 1).

”I undersøkelser hvor det hverken kan bekreftes eller avkreftes negativ sosial kontroll, kan vi ikke gjøre så mye. Vi kan jo tilby hjelpetiltak, men det krever samtykke. Vi kan også henlegge med bekymring. Ofte kan barn og unge gå tilbake på det de har sagt, i frykt for konsekvenser” (informant 7, BV 1).

Det ser ut til at informantene og barneverntjenesten ikke kan gjøre mye dersom ungdommen trekker tilbake det hen har sagt, og dersom foreldrene ikke samtykker til tiltak. Ungdommen kan selv samtykke dersom hen er over 15, men hen kan ikke samtykke om hjelpetiltak i hjemmet på vegne av foreldrene (Bufdir, 2019). Videre diskuteres hva som kan gjøres annerledes for å avdekke mer.

”Barneverntjenesten bør bruke mer tid i de familiene hvor man mistenker negativ sosial kontroll. En standard undersøkelse vil sjelden avdekke det. Det er maktstrukturer som er så innarbeid, så det kan ta lang tid for de utenfor familien får vite om det. Barneverntjenesten bør snakke mer, og over lenger tid, med ungdommer uten å informere foreldre for å bygge tillit” (informant 2, BV 1).

For å avdekke mer, mener informantene at man må bruke mer tid i familiene hvor man har mistanke, samt samarbeide med relevante instanser, som for eksempel minoritetsrådgivere ved videregående skoler, og det bør være mer fokus på kompetanseheving på tema. Minoritetsrådgivere har spisskompetanse på negativ sosial kontroll og kan gi råd til både elever og ansatte (Kunnskapsdepartementet, 2020).

”Jeg skulle ønske at vi kunne være mer ute der (peker ut), og snakke om barneverntjenesten, snakke om hvordan vi kan hjelpe, snakke om problemstillinger vi vet flerkulturelle ungdommer kan oppleve, snakke om hvor skadelig det er. Bare være mer ute der og informere og forebygge på et vis” (informant 6, BV 1).

”Jeg tenker jo at det er viktig å få til et bedre samarbeid med minoritetsrådgiverne rundt om på skolene. Både for å avdekke mer, men også for å lære mer om tema. Vi må utnytte og benytte oss av deres kunnskap og kompetanse” (informant 7, BV 1).

”For å avdekke mer, mener jeg vi må være bedre på å kjenne igjen tegnene på det. Vi må tørre å tenke tanken på at det skjer, og at det faktisk skjer i mange familier. Det skjer mer enn vi tror, eller enn hva vi tørr å tenke” (informant 8, BV 2).

”Jeg skulle ønske det var mer fokus på det i tjenesten. Ønsker mulighet til å dra på kurs om tema, ha noen type fora i tjenesten hvor vi snakker om det, og diskuterer saker hvor det kan være en mulighet for det” (informant 10, BV 2).

Informantene påpeker ønske om både forebygging og mer kompetanseheving. Det er mange ansatte som ikke har nødvendig kompetanse til å kjenne igjen tegn på negativ sosial kontroll (justis- og beredskapsdepartementet, 2017, s. 39), noe også noen av mine informanter har uttrykt gjennom undersøkelsen. Andre ting informantene nevner, er bedre samarbeid med minoritetsrådgivere på videregående skoler og forebygging ved å være mer ute der ungdommene er å snakke om barneverntjenesten, samt snakke om tema som negativ sosial kontroll og hvor skadelig det kan være. Å bekjempe tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll er en prioritert oppgave hos norske myndigheter, og tverrfaglig samarbeid på tvers av etater og landegrenser er nødvendig for å bekjempe dette (Kunnskapsdepartementet, 2020).

KAPITTEL 5 OPPSUMMERING OG AVSLUTNING

I dette kapitlet skal jeg komme med konkluderende svar på problemstillingen jeg har, og de forskningsspørsmålene jeg har stilt. Jeg skal først se på forskningsspørsmålene, før jeg svarer på problemstillingen.

Min problemstilling:

Hvilket fokus har barneverntjenesten på negativ sosial kontroll i flerkulturelle familier, og kan noe gjøres annerledes?

Mine forskningsspørsmål:

- Hvordan gå fram og møte en familie som er flerkulturell, og ikke-vestlig i en barnevernssak?
- Hvilket fokus er det på kompetanseheving ved de ulike tjenestene?
- Hvilke utfordringer kan forekomme ved bruk av tolk?

Denne undersøkelsen har handlet om å se barnevernsarbeidere sitt perspektiv på tema. I denne undersøkelsen er det derfor gjennomført semistrukturerte intervjuer ved to barneverntjenester i Norge, og til sammen 10 informanter. Barneverntjenestene i Norge jobber etter samme primæroppgave og mandat; sikre barn og unges oppvekstvilkår. Den ene barneverntjenesten jeg intervjuet har et eget flerkulturelt team, hvor de jobber kun med familier fra andre kulturer

og land, mens den andre tjenesten jobber både med flerkulturelle familier og etnisk norske familier. Dette viser at det er forskjeller på hvordan de ulike barneverntjenestene jobber. Kanskje burde det være bestemt på et overordnet nivå at alle barneverntjenester i Norge skal ha samme fokus på flerkulturell kompetanseheving?

Mitt første forskningsspørsmål handler om hvordan man skal gå frem i saker hvor det er familier som er redde og utrygge. Det informantene påpekte, var at det er viktig å bruke tid med familiene, bruke tid på å bygge en relasjon som gjør de mottakelig for informasjon, samt som gjør de trygge til å fortelle om seg selv. Informantene poengterte at det er fint å snakke med familiene om hvordan og hvorfor de kom til Norge, få de til å beskrive sin barndom og sine foreldre, da man på denne måten lærer mye om deres oppdragerstil og man kan lettere få forståelse på hvorfor de gjør som de gjør og hva det handler om. Det ble nevnt at hjemmebesøk er en fine måte å lære og kjenne familiene på. For å oppsummere, er tid og relasjonsbygging viktige faktorer for å trygge familiene, samt informasjon.

En annen ting som bidrar til å trygge familiene er bruk av tolk, noe som tar meg til mitt neste forskningsspørsmål. Informantene opplyser at de pleier å bruke tolk i møter med flerkulturelle familier, og at de bruker både oppmøte- og telefontolk. Informantene har både positive og negative opplevelser ved å bruke tolk med flerkulturelle familier. Misforståelser kan oppstå og tolkene kan ha varierende norskkunnskaper. Informantene har ikke fått opplæring i hvordan de skal bruke tolk, verken på skolen eller i jobbsammenheng. Dette kan være sårbart da mye informasjon kan glippe på grunn av liten kunnskap om hvordan bruke tolken, samt at man ikke har rutiner på å sjekke tolkens kvalifikasjoner.

Min undersøkelse viser at det er stor forskjell på kompetanse på de to ulike barneverntjenestene. BV 1 har et eget flerkulturelt team, og da er det klart at informantene kan mye om flerkultur og negativ sosial kontroll, da det er deres jobb. Ved BV 2 kan en av tre informanter mye om tema, mens de to andre har liten kjennskap. Det er ikke fokus på flerkulturell kompetanseheving ved BV 2 i følge mine informanter, men alle tre kunne tenkt seg mer fokus på det.

Videre viser undersøkelsen at det er fokus på negativ sosial kontroll ved barneverntjenesten med det flerkulturelle teamet. De har mye kunnskap om tema, men de uttrykker likevel et ønske om ytterligere kompetanse. Det er lite aktivt fokus på negativ sosial kontroll ved BV 2,

og det er derfor vanskelig å si noe om hvordan de jobber med det. Der er fokuset opp til den enkelte ansatte, da det ikke er et felles fokus på flerkulturell kompetanseheving i tjenesten. Det er opp til hver enkelt ansatt å lese seg opp på kultursensitivitet og flerkulturell kompetanse. Det er behov for en mer strukturert, systematisk og lik kompetanseheving ved barneverntjenestene, slik at man får lik oppfølging uansett hvor man bor.

5.1 Anbefalinger til videre forskning

Gjennom min forskning har jeg sett gjennom mange forskningsartikler og rapporter, og har en viss anelse over hva det er forsket på når det kommer til negativ sosial kontroll i barneverntjenesten. I dette kapitlet skal jeg se på hva jeg vurderer at det burde være mer fokus på, og hva som burde forskes videre på.

Jeg anbefaler at det forskes mer på foreldrenes perspektiv på tema, og hvordan de ser på den kontrollen de og familien utøver overfor sine barn. Gjennom den forskningen jeg har lest, og benyttet meg av, ser vi kun perspektivene til de som opplever negativ sosial kontroll, samt de som jobber med tema. Det burde også være mer fokus på omfanget når det gjelder negativ sosial kontroll blant unge gutter. Selv om det ikke er mye forskning på negativ kontroll overfor gutter, betyr det ikke at det ikke finnes, det er bare ikke utforsket på lik linje som ved jenter. Det er nok mer utbredt blant jenter, og det vil derfor være mer fokus på det, men jeg tenker det burde tas opp i dagsorden.

Videre anbefaler jeg ytterligere forskning på kompetanse i barnevernet. Som vist i min forskning, er flerkulturell kompetanse i barnevernet individuelt og basert på interesse om å lese seg opp selv på tema, dersom det da ikke er en barneverntjeneste med fokus på kompetanseheving, og med et eget flerkulturelt team. I tillegg til flerkulturell kompetanse, er det viktig at ansatte i barneverntjenesten får ordentlig opplæring i bruk av tolk og kommunikasjon via tolk. Det er sårbare familier i krise man skal samarbeide med, med liten eller ingen forståelse for norsk. Det er viktig at de har muligheten til å gjøre seg forstått og til å fortelle sin side, i tillegg til at de forstår det barneverntjenesten ønsker å formidle. Det er viktig med opplæring i bruk av tolk, men også sikring av at man bruker kvalifiserte tolker.

LITTERATUR

Barnevernloven (1992). Lov om barnverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_1.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2016-2021). *Handlingsplan for å bedre tillit mellom etniske minoritetsmiljøer og barnevern 2016-2021*. Hentet 20.04.20 fra https://bufdir.no/globalassets/global/Handlingsplan_for_a_bedre_tillit_mellom_barnevern_og_etniske_minoritetsmiljoer_2016_2021.pdf.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017, 19. desember). *Saksbehandlingsrundskrivet*. Hentet 14. april 2020 fra <https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (u.å.). *Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold – en veileder til barnvernstjenesten*. Hentet 28. april fra https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_aeresrelatert_vold_en_veileder_til_barnevernstjenesten/.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019, 08. januar): *Fenomenforståelse. Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold – en veileder til barnevernstjenesten*. Hentet 28. april 2020 fra https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_aeresrelatert_vold_en_veileder_til_barnevernstjenesten/Fenomenforstaelse/.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019, 03. april): *Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*. Hentet den 26.05.10 fra https://bufdir.no/vold/Krisesentre_incestsentre_og_botilbud_for_utsatt_ungdom/Tvangsekteskap_og_kjonnslemlestelse/.

Barne- og likestillingsdepartementet (2019): *Høringsnotat. Forslag til ny barnevernslov*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G.M.D., Garvik M. & Tøssebro J. (2017): *Myter og realiteter. Innvandreres møter med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning.

Berg, B., Thorshaug, K. og Svendsen, S. (2010). *Barnevern i et minoritetsperspektiv. Evaluering av videreutdanningstilbud tilknyttet flerkulturelt barnevern*. NTNU Samfunnsforskning AS.

Bredal, A. og Melby, A. R. (2018). *Sårbarhet og styrke. Barnevernets møte med minoritetsjenter utsatt for vold og sterk kontroll* (NOVA 9/2018). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Saarbarhet-og-styrke>.

Brinkmann S. & Tanggaard L. (red.) (2012). *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Burner, T, & Tjora, A. (2018, 6. september). *Sosial kontroll*. I Store norske leksikon. Hentet 24. juni 2019 fra https://snl.no/sosial_kontroll.

De nasjonale forskningsetiske komiteer (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet den 25.06.19 fra: https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf.

Charmaz, K. (2012). *Constructing Grounded Theory* (2. utg.). London: SAGE publications Ltd.

De nasjonale forskningsetiske komiteer (2010, 15. januar). *Forskerrollen*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/5-Forskerrollen/>.

De nasjonale forskningsetiske komiteer (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet den 25.06.19 fra: https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf.

Det kongelige justis- og beredskapsdepartement, Det kongelige kunnskapsdepartement & Det kongelige barne- og likestillingsdepartement (2017). Til alle landets kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/ba3bab7e984640eda926fea3cf18c436/arbeidet-mot-negativ-sosial-kontroll.pdf>.

Eide, K. & Rugkåsa, M. (2015). *Barnevern i et minoritetsperspektiv*. I Tidsskriftet Norges Barnevern 02 / 2015 (Volum 92). Hentet 051218: https://www.idunn.no/tnb/2015/02/barnevern_i_et_minoritetsperspektiv

Eide, K., Quereshi, N. A., og Rugkåsa, M. (2009): *Over profesjonelle barrierer. Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Flexid, u.å. Krysskulturell oppvekst. Hentet den 27.04.20 fra <https://flexid.no/krysskulturell-oppvekst/>.

Fosshagen, K. (2018, 09. januar). *Æresdrap i Store norske leksikon*. Hentet 21.05.20 fra <https://snl.no/æresdrap>.

Fosshagen, K. (2018, 20. februar). *Ære i Store norske leksikon på snl.no*. Hentet 18. Mai 2020 fra <https://snl.no/ære>.

Hagen, G. og Quereshi, N. A. (1996). *Etnisitet i sosialt arbeid. Arbeid med etniske minoriteter i barnevern og sosial sektor*. Oslo: Aschehoug

Haugen, G. M., Paulsen, V. og Berg B. (2012). *Foreldre og barns erfaringer i møte med barneverntjenesten i Trondheim kommune*. Hentet fra <https://samforsk.no/SiteAssets/Sider/publikasjoner/foreldre%20og%20barns%20erfaringer%20i%20møte%20med%20barneverntjenesten%20i%20trondheim%20kommune.pdf>.

Holm-Hansen, J., Haaland, T., & Myrvold, T. (2007). *Flerkulturelt barnevern - en kunnskapsoversikt*. NIBR-rapport, 2007:10. Hentet 11.12.19 fra: <http://www.hioa.no/Om->

[OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Publikasjoner/Publikasjoner-norsk/Flerkulturelt-barnevern](https://www.oslomet.no/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Publikasjoner/Publikasjoner-norsk/Flerkulturelt-barnevern)

Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (2020, 20. januar). Negativ sosial kontroll og tvangsekteskap. Hentet den 21.05.20 fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/kunnskapsoversikt/negativ-sosial-kontroll-og-tvangsekteskap/>.

Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (2020, 05. mars). Retningslinjer for god tolkeskikk. Hentet 21.05.20 fra <https://www.imdi.no/tolk/tolkens-yrkesetik/>.

Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Damm.

Johannesen, A., Tufte, P. A. og Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag AS.

Johansen, R. E. (2019, 11. juli). *Kjønnslemlestelse* i *Store medisinske leksikon*. Hentet 21.05.20 fra <https://sml.snl.no/kjønnslemlestelse>.

Justis- og beredskapsdepartementet (2017). *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020)*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/e570201f283d48529d6211db392e4297/handlingsplan_rettet-til-a--bestemme-over-eget-liv.pdf.

Kanstad, M. og Gram, J. (2016). Kommunikasjon med barn via tolk – et flerfaglig samarbeidsprosjekt. Hentet 21.05.20 fra <https://www.ntnu.no/trykk/publikasjoner/RVTS/files/assets/common/downloads/Kommunikasjon%20med%20barn%20via%20tolk.pdf>.

Kunnskapsdepartementet (2020): *Arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse – beredskap før sommeren*. Hentet 28.05.20 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/arbeidet-mot-negativ-sosial-kontroll-tvangsekteskap-og-kjønnslemlestelse--beredskap-for-sommeren/id2643444/>.

Landsforeningen for barnevernsbarn (u.å.). *Flerkulturelt barnevern*. Hentet den 20.04.20 fra <https://barnevernsbarna.no/om-oss/politisk-plattform/flerkulturelt-barnevern/>.

Lind, B. (2020). Hvem vil du være? Grensene mellom positiv og negativ sosial kontroll. Hentet fra <https://kriminalitetsforebygging.no/dokumenter/hvem-vil-du-vaere-grensene-mellom-positiv-og-negativ-sosial-kontroll/>.

Lynggard, T. (red.) (2010). Likestilling og minoritetsungdom i Norden med fokus på negativ sosial kontroll. Nordisk institutt for kunnskap om kjønn (NIKK). Hentet 13. mai fra https://www.nikk.no/wp-content/uploads/NIKKpub2010_kon-og-etnicitet_Likestilling-minoritetsungdom.pdf.

Norsk Innvandrersforum (2013). *Flerkulturelt barnevern? Hvordan fremme dialog mellom barnevernet og etniske minoriteter*. Hentet fra <http://norskinnvandrersforum.no/wp-content/uploads/2014/05/Rapport-Norsk-Innvandrersforum-20131.pdf>.

NOU 2014: 8 (2014). *Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/a47e34bc4d7344a18192e28ce8b95b7b/no/pdfs/nou201420140008000dddpdfs.pdf>.

Paulsen, V., Thorshaug, K. & Berg, B. (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskapsstatus*. NTNU Samfunnsforskning. Hentet fra <https://samforsk.no/publikasjoner/kunnskapsstatus%20barnevern%20og%20innvandring.pdf>.

Paulsen, V., Haugen, G. M., Elvegård, K., Wendelborg, C. og Berg, B. (2011). *Æresrelatert ekstrem kontroll – dilemmaer og utfordringer*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. Hentet fra <https://samforsk.no/SiteAssets/Sider/publikasjoner/aresrelatert%20kontroll.pdf>.

Postholm, M.B. (2005): *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (1. utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Qureshi, Naushad, A (2009). «Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse» i Eide, Ketil., mfl (red.) (2009). *Over profesjonelle barrierer – Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Ressurssenter mot vold, traumatisk stress og seksuelle overgrep (RVTS) (u.å). Å leve med krysskultur. Hentet den 27. april fra: <https://rettentil.no/fra-bekymring-til-hjelp/a-leve-med-krysskultur>.

Rugkåsa, M. (2018). Etniske minoriteter og sosialt arbeid. I *Tidsskrift for velferdsforskning 02/2018 (Volum 21)*. Hentet fra: https://www.idunn.no/tidsskrift_for_velferdsforskning/2018/02/etniske_minoriteter_og_sosialt_arbeid.

Røsdal, T., Nesje, K., Aamodt, P. O., Larsen, E. H., & Tellmann, S. M. (2017): *Kompetanse i den kommunale barnevernstjenesten: Kompetansekartlegging og gjennomgang av relevante utdanninger*: NIFU-rapport. Hentet fra: <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2487943/NIFUrapport2017-28%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Skytte, Marianne (2008): *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Stortingsmelding nr. 6 (2012-2013). *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet 30.01.19 fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae2661f20cfe4899b303a5951334a9c1/no/pdfs/stm201220130006000dddpdfs.pdf>

Tanggaard L. & Brinkmann S. (2012). Intervjuet. I S. Brinkmann og L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling* (s. 17-45). Oslo: Gyldendal akademisk.

Thagaard, T. (2009): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (3. utg.).

Bergen: Fagbokforlaget

Tjora, Aksel. 2010. *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Torgersen, L. (2005). Betydningen av innvandrerbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom. Oslo: NOVA.

Tranøy, K.E (31.05.2018). *Kollektivism* i *Store norske leksikon*. Hentet 21.05.20 fra <https://snl.no/kollektivism>.

Utlendingsdirektoratet (2011). Bruk av tolk i utlendingssaker. Rundskriv RS 2011-03.

Wollscheid, S., Munthe-Kaas, H.M., Hammerstrøm, K. og Noonan, E. (2013): *Effekt av tiltak for å bedre kommunikasjonen mellom minoritetsspråklige barnefamilier eller enslige unge og offentlig tjenesteapparat*. Rapport fra Kunnskapssenteret nr. 15-2013. Oslo: Kunnskapssenteret. Hentet fra: https://fhi.brage.unit.no/fhi-xmlui/bitstream/handle/11250/2477359/K_Rapport_2013_15_Kommunikasjon_innvandrere.pdf?sequence=1&isAllowed=y

VEDLEGG

Vedlegg 1. Informasjon om forskningsprosjektet

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Flerkulturelt barnevern

Bakgrunn og formål

Gjennom min masteroppgave ønsker jeg å se på flerkulturelt barnevern, med fokus på negativ sosial kontroll. Jeg ønsker å intervju saksbehandlere med ulik fartstid og erfaring, som jobber i barneverntjenesten med fokus på flerkulturelle familier. Jeg ønsker å se på hvordan barneverntjenesten går fram og gjennomfører en undersøkelse i familier hvor det utøves negativ sosial kontroll, og hvor utbredt denne tematikken er i norske barnevern.

Dette er en masteroppgave som gjennomføres ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (Institutt for Sosialt arbeid), Trondheim.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Datainnsamlingsmetoden i dette prosjektet vil være semi-strukturerte intervju på en varighet mellom 30 minutter og 1 time. Spørsmålene i intervjuet vil omhandle hvordan det er å samarbeide med flerkulturelle familier, og hvordan man kan trygge og skape en relasjon til dem samtidig som man hjelper og veileder familiene.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Det vil ikke bli oppbevart sensitive opplysninger om deg.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 05. mai 2020.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i denne undersøkelsen, og du kan trekke ditt samtykke når som helst uten å oppgi grunn. Dersom du ønsker å trekke deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert og slettet. Ingen konsekvenser vil medføre dersom du velger å trekke deg.

Dersom du har spørsmål vedrørende studien, ta gjerne kontakt med meg:

Oda D. Kvithyll

Mob: 92029413

E-post: odakvithyll@hotmail.com

Eller min veileder:

Riina Kiik (professor)

Mob: 46684620

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Problemstilling: Hvilket fokus har barneverntjenesten på negativ sosial kontroll i flerkulturelle familier, og kan noe gjøres annerledes?

Innledning:

- Jeg skal undersøke hvordan barneverntjenesten jobber med familier hvor det utøves negativ sosial kontroll
- Intervjuene vil brukes i min masteroppgave, anonymisert

Barneverntjenesten

1. Hvilken utdanning har du?
2. Hvor lenge har du jobbet i barneverntjenesten?
3. Hvorfor valgte du å jobbe i barneverntjenesten?
4. Hvor lenge har du jobbet med flerkulturelle familier?
5. Hva synes du er positivt med å jobbe med disse familiene?
6. Hva synes du er det vanskeligste/mest utfordrende med å jobbe med disse familiene?

Flerkulturell kompetanse

7. Hadde du flerkulturell kompetanse før du begynte på flerkulturelt team? Evt. erfaringer innen tema fra før?
8. Har barneverntjenesten du jobber ved fokus på kompetanseheving innenfor tema?
9. Er det noe som kunne vært annerledes i forhold til kursing og kompetanseheving i tjenesten?

Bruk av tolk

10. Hvilke opplevelser har du med bruk av tolk? (gode og dårlige opplevelser, etiske vurderinger)
11. Benyttes det tolk som er i slekt eller bekjentskap med familiene ved enkelte tilfeller?
12. Hvilke erfaringer har du ved bruk av tolk i samtaler med barn?
13. Positivt/negativt med å bruke telefontolk, skjermtolk og oppmøtetolk. Hva opplever du er best å bruke?

Undersøkelse i skeptiske familier

Disse familiene er ofte skeptiske til barneverntjenesten.

14. Hvordan foregår en undersøkelse med flerkulturelle familier?
15. Er den annerledes enn undersøkelser med norske familier?
16. Hvordan bygger man en god relasjon til familiene?

Sosial kontroll

17. Hva er sosial kontroll?
18. Hvordan vil du definere negativ sosial kontroll, og hvordan kjenner man igjen det?
19. Hvem er det som oftest melder bekymring om negativ sosial kontroll?
20. Hvordan starter man en undersøkelse hvor bekymring er negativ sosial kontroll? Evt. hvordan avdekker man negativ sosial kontroll?
21. I hvilke kulturer/religion ser man/har du sett negativ sosial kontroll oftest?
22. Hvem utfører kontrollen?
23. Ser man forskjeller på gutters og jenters roller i de ulike familiene?
24. Har du hatt undersøkelser hvor det har vært utøvd negativ sosial kontroll mot gutter?
25. Hvilke negative konsekvenser kan negativ sosial kontroll føre til?
26. Hvordan unngå at ungdommen trekker tilbake uttalelser om negativ sosial kontroll?
27. Hvilke utfall kommer ofte av undersøkelser i familier hvor det avdekkes negativ sosial kontroll? (henleggelse, hjelpetiltak, plassering?).
28. Hva tenker du barneverntjenesten kan gjøre annerledes, eller mer av, når det kommer til å jobbe med familier hvor det utøves negativ sosial kontroll? Hvordan kan vi avdekke mer?